Turkish Studies
International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015, p. 715-752
DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7731
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

BM GENEL SEKRETERİ'NİN KIBRIS'A YÖNELİK İYİ NİYET MİSYONU VE BUNUNLA İLGİLİ BAZI KARARLARIN DEĞERLENDİRMESİ (1954-1992)*

*Soyalp TAMÇELİK***

ÖZET

Bu araştırmada, BM Genel Sekreteri'nin Kıbrıs'a ilişkin iyi niyet misyonu ve bununla ilgili birtakım kararlar ele alınmıştır. Bundan hareketle araştırmada, BM Genel Sekreteri'nin iyi niyet misyonunun ne olduğu, uygulamadaki değişiklikleri ve buna dair alınan birtakım kararların analizleri yapılarak incelenmesi amaçlanmıştır.

Aslında Kıbrıs sorununun BM çerçevesinde barışçı, hakça ve kalıcı bir çözüme kavuşturulmasıyla ilgili çabalar, her iki tarafa da geniş manevra sahası sağlamıştır. Her şeyden önce 1974'ten sonra konuya doğrudan müdahil olan taraflar daha rahat hareket etme şansını elde etmişlerdir. Bu rahatlık, çatışma alanını ve şiddetini daha da artırmıştır. Bu tehlikeli durum, sadece adadaki Kıbrıs Türk ve Rum halklarını etkilemiş, Türkiye ve Yunanistan'ın da bu meseleye katılmasına neden olmuştur.

Özellikle BM'nin Kıbrıs'ta '*barışçı çözümsüzlükten*', '*barışçı çözüme*' ulaşmadaki başarısızlığı bu yönü ile dikkat çekicidir. Zira taraflar, BM platformunu kalıcı bir çözüme ulaşmak yerine, karşı tarafı yenilgiye uğratmak için kullanmışlardır. Bu koşullar sürdükçe, Gali ve Annan gibi iddialı Genel Sekreterlerin bu sorunu kolayca çözemeyeceği ortadadır.

Bundan hareketle Genel Sekreter'in belirlenen yetkileri, iki yönden incelenmesi gerekmiştir. Bunlardan birincisi, Genel Sekreter'in Güvenlik Konseyi'nden aldığı yetkileri, Kıbrıs'ta iki ayrı egemen toplumun mevcudiyetinin tanınmasına yönelik bir zemin üzerinde kullanılıp kullanılamadığı, diğeri de Genel Sekreter'in '*iyi niyet*' misyonunun '*arabuluculuğa*', daha sonra '*hakemliğe*' dönüşüp dönüşmediği ve dönüşmüş ise bunun nasıl icra edilip edilemeyeceğinin belirlenmesidir.

Bu gerçekten hareketle araştırma, üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde BM'nin anlaşmazlıkların çözümü için uyguladığı barışçı yöntemler ele alınmış, ikinci bölümde Genel Sekreteri'nin iyi niyet misyonunun temel özellikleri ve bununla ilgili

---

*__Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.__

** Doç. Dr. Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler, Tarih (Diplomasi ve Siyasi Tarih) Sosyoloji ve Siyaset Bilimi, E-mek: soyalp@hotmail.com

alınan birtakım kararların analitik değerlendirmesi yapılmış, üçüncü ve son bölümde ise BM Genel Sekreterliği'nin Kıbrıs meselesindeki tavrının nedenleri ve sonuçları değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Birleşmiş Milletler, Güvenlik Konseyi, İyi niyet misyonu, Arabuluculuk, Sessiz diplomasi.

THE UN SECRETARY-GENERAL'S GOODWILL MISSION TOWARDS CYPRUS AND AN ASSESSMENT OF SOME OF THE RESOLUTIONS CONCERNING THIS (1954-1992)

STRUCTURED ABSTRACT

The purpose of this research is to determine whether the content and the function of the Goodwill Mission of the UN Secretary General in Cyprus have changed in time.

The complexity and the stalemate of the Cyprus issue led third parties to be involved in this process in order to overcome the disagreements. From this perspective, it turned out to be obligatory issue to identify the borders of the Goodwill Mission of the UN Secretary General through a close look to conceptual foundations of third parties' initiatives. Within this line, it is considered that demonstration of the beginning and the final points of these borders, their formation process in time, gains and losses of parties during negotiations are necessary.

Regarding the methodology of this research, the method of process analysis is mainly applied. Therefore, analytic history has been preferred; rather than traditional method of telling events chronologically. With this method, the features of UN Secretary General's Mission, analysis of gains and losses from the perspective of parties and the content of UN Resolutions have been examined.

The efforts to achieve a peaceful, just and permanent solution in Cyprus within the framework of UN provided a large place for maneuver for both sides. Above all, parties which had directly involved in the Cyprus issue after 1974 had the opportunity to behave more freely. This freedom has raised the violence and the conflicting spaces. This dangerous situation did not only affect Turkish and Greek Cypriots but also led Turkey and Greece to intervene into this issue.

The failure of UN to reach "a peaceful solution" from "peaceful deadlock" in Cyprus is especially noteworthy because parties used UN platforms to overwhelm the other party rather than using it to reach a permanent peace in the island. As long as the same situation continues, it is obvious that Secretary Generals like Boutros Ghali and Kofi Annan cannot solve this problem easily.

From this point, the authority of the Secretary General should be examined from two perspectives. The first one is the question of whether the Secretary General has used his power originated from Security Council for the recognition of the existence of two separate and sovereign communities. The second one is the question of whether the 'goodwill' mission of Secretary General has been transformed into

'mediation', then into 'arbitration'; and if it is so, how this role has been performed.

Indeed, there are many methods to be used in order to solve the matter in Cyprus. However, the political will of both parties' leaders is the most necessary thing in each and every method because it is not possible to solve the Cyprus issue without a political decision.

From this perspective, although arguments that are defended by Turkish side are strong in legal terms, it is difficult to solve through diplomatic means such as mediation and arbitration. However, this method can be sufficient for the solution of the problems in Transitional Government or implementation period when parties reach an agreement politically. When this method is going to be applied, some potential problematic areas are the followings:

1. How will be the interpretation made about the executive power according to the Overall Framework Agreement on Cyprus;

2. Will there be a problem of the agreements in accordance with the international law;

3. Will there be a violation of legal framework in the period of the implementation and what kind of precautions have been taken by the parties;

4. How will be necessary operations done for the continuity of the system in Cyprus, which is going to be established.

It is a reality that it is not very functional to solve the disputes like in Cyprus through arbitration or legal procedures because the nature of state system and characteristics of the disputes between parties may generate obstacles for the solution.

States do not prefer to accept decisions about its problems by other states. In addition, in the process of solution of a problem, they do not approach positively to the legal procedures and frameworks alone since these issues, generally, have political dimensions. For this reason, it is not suitable to compare disagreements between states with those among individuals. The legal solution for individuals means the implementation of law and other legal frameworks, which is a very normal issue in a nation state. On the other hand, it is also possible to defend individuals' situations and assertions with legal argumentations. However, the current international system does not provide an environment in which interests and values of states are being structured in a hierarchical order and monitored from a central power. For this reason, law can only play a very marginal role in the settlement of inter-states disputes.

For this reason, states established international organizations in order to solve their common problems. Although international organizations are weaker than states in many ways, they can manage to achieve certain aims and successes in spite of their limited capacities and authority. In other words, they have become imperious entities in the current international system. For this reason, international organizations have brought new methods and provided certain institutions and negotiation platforms to inter-state relations.

International organizations with political dimension like UN have been accepted by the majority of their member states since they behave according to the principle of sovereignty of the member states. On the other hand decisions, taken by certain organs or the majority of members in supra-national organizations such as EU, are binding for all members. For this reason, the number of states in such organizations is limited. However, the common characteristic of all types of international organizations is their ability to prepare a necessary ground for negotiations and bargains through cooperation with related parties to solve problems.

The Cyprus issue is one of these because it is recorded as a political problem in addition to its ethnic, social and legal dimensions. From this perspective, the Cyprus issue is the second biggest unresolved problem in the Eastern Mediterranean after Palestinian issue. However, this issue has some special dimensions when compared to other problems including the Palestinian issue. In other words, the Cyprus issue is not a threat to international peace and security. Cyprus issue, which is just a threat for regional stability and a potential problem in NATO because relevant parties are also members of this international organization, has changed its nature when the EU process has started. Although it is expected from Cyprus, as an EU member, to ensure regional security and stability, it turned out to be a new instability island with the emergence of new controversial subjects such as exploration of new hydrocarbon resources, extraction, sharing and marketing of hydrocarbon.

Indeed, all methods implemented by UN and EU are for the settlement of the problem in Cyprus immediately. According to this, the political and diplomatic methods implemented by UN Secretary General for the solution in Cyprus so far can be categorized as the following: The Secretary General have involved into the issue through direct talks with parties in Cyprus, friendly initiatives, being negotiator, investigating and finally being conciliator. However, a new phase has started with Boutros Ghali. This new phase has two main aspects: 'Arbitration' and 'negotiator'.

Later, Kofi Annan also applied this method and gained a new mission in the plan by taking an active role through the acquisition of the authority of taking the last decision and 'writing the necessary provisions' when the parties cannot agree. However, all the methods implemented until now could not solve the Cyprus problem; on the contrary, they have made the issue more complicated.

Key Words: Cyprus, United Nations, Security Council, Good offices, Mediation, Quiet diplomacy.

Giriş:

Birleşmiş Milletler (BM) teşkilâtının en yüksek memuru sayılan Genel Sekreterlik makamı,[1] Güvenlik Konseyi'nin telkinleri üzerine Genel Kurul'ca atanmaktadır. Bir yönüyle Genel Sekreterlik makamı, BM teşkilâtının yönetim organı gibi çalışmaktadır.

[1] BM Şartı'nın XV. bölümündeki 97. ile 101. maddeleri arasına bakılabilir.

BM Güvenlik Konseyi ise barışın korunması için dünyanın birçok yerinde cereyan eden bölgesel çatışmalara, yerel savaşlara, ciddi siyasal gerginliklere vb. anlaşmazlıklara barışçı çözüm yolları arayan bir müessese olarak dikkati çekmektedir. Bunu, '*arabuluculuk*'[2] ve '*dostça girişim*'[3] tekniğiyle, şayet olmaz ise '*askerî gözlemciler yerleştirmek*'[4] veya en ileri önlem olarak '*barışı koruma için güç*'[5] kullanmak gibi yöntemlerle yapmaktadır.

Bunun dışında Genel Kurul ise BM'nin en üst organıdır ve bütün üye ülkeler burada temsil edilmektedirler. Bu organ, dünya barışının korunması için telkin niteliğinde kararlar almaktaysa da yaptırım gücü hemen hemen hiç yoktur (Soysal, 1991:14).

Aslında BM'nin bu durumu, uluslararası ilişkilerde ortaya çıkan anlaşmazlıkların çözümlenememesine yol açmaktadır. Zira bazı meseleler, dünya barışını tehdit eder hale gelmiştir. Bu yüzden ilgili ülkeler, anlaşmazlığı ortadan kaldırmak veya uluslararası barışı ve güvenliği korumak amacıyla, uluslararası bir kurula veya mahkemeye başvurma ihtiyacı hissetmektedirler (Bilge, 1966:18; Dadaşova, 2014:643). İşte uluslararası bir melese olarak Kıbrıs meselesi de bunlardan birisidir.

Örneğin bazı durumlarda, Kıbrıs meselesinin içinde bulunduğu durgunluk, üçüncü tarafları, Kıbrıs'taki toplumların görüş ayrılıklarını gidermek için girişimlerde bulunmaya sevk etmiştir.[6] Bu yönüyle girişimlerin kavramsal temellerine bakılarak, BM Genel Sekreteri'nin üstlendiği iyi niyet misyonunun sınırlarını tanımlamak şart olmuştur. Dolayısıyla bu sınırların nerede başladığı ve nerede bittiği, zaman içinde nasıl şekillendiği ve müzakere sürecinde tarafların kazanımlarının veya kayıplarının neler olduğu göstermek elzem bir hal almıştır.

Bu araştırmada uygulanan yöntem konusuna gelince, konu esas itibarıyla *süreç analizine* dair bir yöntem uygulanmıştır. Dolayısıyla geleneksel hadise naklinin yerine, daha çok analitik tarih ikame edilmeye çalışılmıştır. Bu yöntemle, Kıbrıs'ta süregelen müzakere sürecinde BM Genel Sekreteri'nin misyonuna ve özelliklerine, taraflar açısından kâr-zarar analizine ve BM'nin buna dair kararlarının içeriğine bakılmıştır.

1. BM'nin Anlaşmazlıkların Çözümü İçin Uyguladığı Barışçı Yöntemler:

Uluslararası ilişkilerde barış ve güvenliğin tehlikeye girdiği, hatta ve hatta şiddetli anlaşmazlıkların yaşandığı bir sırada uygulanan en iyi yol, hiç kuşku yok ki tarafların doğrudan görüşme yöntemini benimsemeleridir. Bir diğer yol ise üçüncü bir tarafın, yani devlet veya devletlerarası bir kurumun araya girmesidir (Tamçelik, 2008:149). Örneğin üçüncü bir taraf olarak ilgili unsur, arabulucu düzeyinde bir rol oynayabilir ya da daha ölçülü ve dikkatli bir biçimde sorunun çözümüne yardımcı olabilir (Deliceırmak, 1997:232). Böylece üçüncü bir tarafın araya girmesiyle tarafların doğrudan görüşmeleri sağlamış olabilecektir.

Uluslararası kuruluşlarda, özellikle de BM teşkilâtında cereyan eden diplomasi tekniklerinden biri türü de '*sessiz diplomasidir*'[7] (Gönlübol, 1993:127). Özellikle BM Genel Sekreteri'nin birtakım meselelerde *sessiz diplomasi* tekniğini tercih etmesinin temel nedenleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Genel Sekreter'in günümüzdeki dünya barışını korumak için görev ve sorumlulukları giderek arttığı görülmüştür. Özellikle bu görevde bulunan kişilerin neredeyse bütün dünya

[2] Mediation.
[3] Good offices.
[4] Stationing of military observers.
[5] Peace-keeping forces.
[6] "Kıbrıs Sorunun İçinde Bulunduğu Aşama", TC Dışişleri Bakanlığı Akademisi Bilgi Notu, Ekim 1997, s. 1.
[7] Quiet diplomacy.

sorunlarıyla ilgilenmesi zorunlu bir hal almıştır. Bu yüzden İsveçli diplomat *Dag Hdmarskjöld*'ün öne çıkardığı *sessiz diplomasi* yöntemiyle uluslararası düzeydeki sorunlar halledilmeye çalışılmıştır. Özellikle ilgili devletlerin başkentlerini ziyaret ederek meseleleri sessizce halletmeye çalışan *Hdmarskjöld*'ün halefleri de bu yöntemi benimsemişlerdir. Böylece dünya sorunları ile sessizce ilgilenen ve onların nesnel biçimde halledilmesine çalışan yeni bir *usulün* (Gönlübol, 1993:127) ortaya çıktığı görülmüştür.

2. Aynı zamanda BM sistematiği içinde sürekli iş gören yeni bir misyon ve algılayış ortaya çıkmıştır. Özellikle günümüzde her devletin üyesi olduğu bu teşkilatta bulundurduğu temsilcileri vasıtasıyla ilgili devletlerle temas kurulmakta ve muhtelif konularda görüş alış-verişinde bulunulmaktadır. O kadar ki, temsilcilerin hemen hepsi birbirleriyle temas halindedirler. Ancak uygulanan yöntemin *gizli* olması nedeniyle kamuoyunun bilgisi dışında geliştiği de unutulmamalıdır.

3. BM'de cereyan eden diplomasiyi *sessiz* kılan üçüncü bir özellik de ilgili devletlerin, BM sistematiği içerisinde sürekli olarak temas hâlinde bulunmasıdır. Özellikle uluslararası sistemde çatışan bloklar veya devletler, BM merkezinde sorunlarını sergilemek ve sürekli temaslarla bunları halletmek için çalıştıkları görülmektedir (Hovet, 1963:29-41). Dolayısıyla bu yöntemin başarıya ulaşabilmesi için ilgili devletler, görüşlerini kamuoyunun önünde değil, perde gerisinde ve diplomasinin sessiz unsurlarıyla gerçekleştirmeyi tercih etmektedirler.

Bunun örneğini Kıbrıs'ta da görmek mümkündür. Özellikle bu yöntem, Kıbrıs sorununun temel konuları üzerindeki görüş ayrılıklarının azaltılmasına imkân sağlayıp sağlamadığının ve gizli diplomasinin hangi usullerle yürütüleceğinin saptanmasında kullanılmıştır.

Aslında Kıbrıs meselesinde uygulanan *gizli diplomasi* unsuru, taraflar açısından enine boyuna tartışılması gereken bir konudur. Zira Kıbrıs meselesinde uygulanan *gizli diplomasi*, görüşmeler sonunda elde edilecek sonuçların açıklanmaması anlamında kullanılmaktadır.[8] Bundaki amaç, alınan sonuçların Genel Sekreter'e bildirilmesi ve *iyi niyet misyonu* çerçevesinde Kıbrıs sorununun çözüm yolunun açılması konusunda kullanılmasıdır (Deliceırmak, 1997:134).

Kıbrıs meselesinde kullanılan bir diğer diplomasi türü ise *doruk diplomasisidir*.[9] Aslında doruk diplomasisi, ilgili devletlerin devlet ya da hükümet başkanlarının katılmasıyla yapılan toplantılardır. Bir görüşme tekniği olarak başvurulan doruk diplomasisine, ya tüm uluslararası kamuoyunun dikkatini çekmek ya da ilgili devletler adına son sözü söylemek için başvurulmaktadır (Gönlübol, 1993:128). Özellikle bu yöntemle sonuçlar, diğer diplomasi yöntemlerine oranla çok daha kısa bir süre içinde alınabilmektedir. Çünkü bu toplantılara katılan kişiler, bir talimat beklemeye ya da uzun süre muhakemede bulunmaya gerek görmemektedirler. Zira katılanların devlet veya hükümet başkaları düzeyinde olması, *son sözü* söyleme yetkisine sahip olmasını sağlamaktadır.

Öte yandan başarısızlığa uğraması hâlinde, doruk diplomasisinin kamuoyunda yarattığı düş kırıklığı da o nispette büyük olabilmektedir. Buna Kıbrıs ölçeğinde bakıldığı zaman 1977'de *Makarios-Denktaş* ve 1979'da *Kiprianu-Denktaş* zirve toplantıları ve bu toplantılarda alınan kararlar gösterilebilir (Tamçelik, 2008:151). Ne var ki Kıbrıs meselesi için 1979'dan bugüne kadar yapılan doruk diplomasilerinin herhangi birinde kalıcı bir sonuç elde edilememiştir.

Dolayısıyla Kıbrıs'ta 1968'den beri başlayan toplumlararası görüşlerde BM tarafından ortaya atılan barışçı çözüm önerileri, biri *siyasal/diplomatik*, ötekisi ise *hukukî* olmak üzere ikiye ayrılabilir.

[8] "Türk Malları Kapış Kapış", Filelefttheros Gazetesi, 1 Temmuz 1995, No:856, s. 1.
[9] Bir diğer adı zirve diplomasisidir.

1.1. Kıbrıs'ta Kalıcı Barışı Sağlamak İçin Yapılan Diplomatik ve Siyasal Girişimler:

Kıbrıs'ta anlaşmazlığı gidermek için ortaya atılan siyasal ve diplomatik girişimler, genel olarak BM çatısı altında gerçekleştirilmiştir. Ancak BM tarafından ortaya atılan birtakım kriterler, Kıbrıs'taki anlaşmazlığa taraf olanlarca kabul edildiğini veya uygulandığını söylemek mümkün değildir. Dolayısıyla bu kriterler, taraflar için zorunlu olmaktan uzaktır. Aslında bu kriterlerin izafî olmasından dolayı bağlayıcı olduğunu ifade etmek gerçekçi değildir.

Gerçek şu ki, Kıbrıs gibi anlaşmazlıklarda yapılan şey, tarafların karşılıklı olarak önemli tavizler vererek uzlaşmadır. Zaten ulusal ve uluslararası çevrenin etkisi altında bulunan bu tür meseleler, diplomatik çözüme uygun olduğu düşünülmektedir (Gönlübol, 1993:368).

Kıbrıs'ta uygulanan siyasal ve diplomatik barışçı çözüm yöntemleri, genel itibarıyla karşı tarafın sıkıştırılmasının imkânsız olduğu ve çekişmenin zararlı, hatta çıkmaz yol olduğu sonucuna varıldığında tercih edildiği görülmüştür. Aslında Kıbrıs'ta bu yöntemin tercih edilmesinin ana nedeni, tarafların bulunacak çözümün kendi beklentilerini karşılayacak nitelikte olmasından kaynaklanmaktadır. Bu yüzden Kıbrıs'ta çözüm yollarının arandığı dönemlerde, siyasal ve diplomatik yöntemler, hukukî yöntemlere göre hep önde olmuş ve temel uygulama alanı olarak hep uygulanagelmişlerdir.

Esasında bu yöntemin seçilmesinde bir diğer neden ise Kıbrıs'taki tarafların herhangi biri istediği an diyalogu kesebilecek ya da görüşmelerde sağlanan gelişmeleri kabul etmeyerek geri çekilebilecek olmasındandır. Böylece Kıbrıs müzakerelerinde karşı tarafı kötü niyetle ve barışçı çözüm aranması yolunda samimi olmamakla suçlanması mümkün olabilecek, hatta arabulucunun uzlaştırıcı önerilerini reddetmesi meşru sayılabilecektir. Görüleceği gibi Kıbrıs'taki taraflardan herhangi biri, anlaşmanın kendi çıkarlarına zararlı olduğu değerlendirilmesine varırsa, nihai anlaşmanın imzalanmamasına ya da halk oylamasına sunulmamasına meşruiyet kazandıracağı açıktır (Heraclides, 2002:232).

Buna, ABD'nin Milletler Cemiyeti'ne kurucu devlet olarak katılmasına ve anlaşmada Başkan Wilson'un imzası bulunmasına karşın, Amerikan Kongresi'nin onaylamaması örnek gösterilebilir (Doğanay, 2014:371). Kıbrıs ölçeğinde ise BM'nin siyasal ve diplomatik çözüm önerilerini ifade eden 1981, 1985, 1986, 1992 ve 2002-2004'teki Kapsamlı Çerçeve Antlaşmalarını tarafların çeşitli sebeplerle reddetmesi gösterilebilir.

Ancak bilinen bir gerçek var ki, Kıbrıs'ta her iki taraf için de belli şartlar gerçekleşirse, siyasal ve diplomatik prosedürün mutlu bir sona ulaşması mümkün olabilecektir (Mitchell, 1981:197-206; Merrills, 1984:11-18; Heraclides, 2002:232). Bunun için de aşağıda ifade edilen şartların gerçekleşmesi gerekecektir. Buna göre:

1. Eğer Kıbrıs'taki her iki taraf için de anlaşmadan ortaya çıkacak kâr-zarar hesabının, var olan çatışma durumunun ve anlaşmazlığın yarattığı kâr-zarar hesabından açıkça üstünse;

2. Eğer Kıbrıs'ta varılacak nihaî karardaki sonuçlar, müzakerelerin ilk başlangıç anında görüldüğü gibi tamamen zıt değilse; bir başka deyişle Kıbrıs'taki her iki taraf da böyle bir şey için zamanın gelmiş olduğuna inanarak bir uzlaşmaya ve maksimalist hedeflerini sınırlamaya sıcak bakıyorsa;

3. Eğer Kıbrıs'taki her iki taraf da isteğini karşı tarafa zorla kabul ettirme yöntemlerinin başarılı olmadığı ve bundan sonra da bunun semere vermeyeceği sonucuna ulaşmışsa siyasal ve diplomasi teknikleri olumlu sonuç verebilecektir.

Aslında uygulanan bu yöntemlerin hemen hepsi Kıbrıs'taki sorunun bir an önce çözülmesine yönelik olduğu söylenebilir. Buna göre BM Genel Sekreteri'nin Kıbrıs'ta sorunun

halli için bugüne kadar uyguladığı siyasal ve diplomatik yöntemleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

Taraflarla doğrudan görüşme, dostça girişimde bulunma,[10] arabuluculuk yapma,[11] soruşturmada bulunma[12] ve uzlaştırmaya[13] çalışmadır (Tamçelik, 2008:152).

Zaten Kıbrıs'ta soruna taraf olan aktörler, ortaya çıkan sorunları müzakere ederek halletmeye çalışmaları halinde, doğrudan görüşmelere başlamaları veya üçüncü bir tarafın *dostça girişiminden* veya *arabuluculuğundan* istifade etmek zorunda olacağı ortadadır. Örneğin bunun için taraflar, Kıbrıs'taki uyuşmazlığı çözmek için ilk yol olarak *görüşme* tekniğini seçmişlerdir. Bunun için de önce formal diplomatik yolu kullanılarak görüş alış-verişinde bulunmuşlardır (Tamçelik, 2008:152). Hal böyle olunca taraflardan birisinin veya her ikisinin dışişleri yetkilileri, danışmalarda bulunmak için öteki tarafın yetkililerini davet etmişlerdir.

Ancak Kıbrıs'ta daha önemli uyuşmazlıklarda tarafların toplum liderleri, doğrudan görüşmelere girişecekleri gibi görüşmeleri yürütmek üzere açık veya gizli olarak temsilciler de tayin etmişlerdir. Amaç bu görüşmeler sonunda, eğer anlaşmaya varılabilirse, sonuçlar karşılıklı olarak verilecek bir notayla veya daha resmî biçimde yapılacak bir anlaşmayla belgelenecektirler. Özellikle bu usul, 1977 ve 1979 Doruk Antlaşmaları'nda uygulanmış ve başarıya ulaştığı görülmüştür. Ne var ki Kıbrıs'a yönelik başarısızlıkla sonuçlanan birçok görüşme de vardır. Bu yüzden daha farklı çözüm yollarına da başvurulmuştur. Ancak Kıbrıs Türk ve Rum liderleri arasından uygulanan diğer yöntemler de maalesef olumlu bir sonuç vermemiştir.

Kıbrıs'taki görüşmeler, esas itibariyle *pazarlık* biçiminde oluşmuştur. Özellikle bu yöntemle Kıbrıs'taki uyuşmazlığın çözülmesi, ancak karşılıklı tavizler vermek ve özverilerde bulunmakla mümkün olabileceği düşünülmüştür. Taraflar, hemen hemen her toplantıda kendilerine yönelik hukukî iddialarını ileri sürmüşlerdir. Fakat sonunda, tarafların gücü, haklılık derecesi ve siyasî fırsatlardan yararlanma yeteneği, sonucun tayininde en önemli rolü oynadığından istenilene amaca ulaşılamamıştır. Kıbrıs'ta görüşmeler resmî olarak devam ettiği sürece, taraflardan her birinin iddiaları veya bu iddialara karşı tezler, mütemadiyen devam edecektir.

Özellikle Kıbrıs'taki görüşmeler boyunca uyuşmazlığa taraf olan aktörler, kendi sorunlarının yargıcı durumunda bulunmuşlardır. Bu durumu daha da güçlendirmek için görüşmeler sırasında ilgili kamuoyuna yönelik haber de *sızdırılmıştır*. Böylece ilgili kamuoyunun gösterdiği tepkilerin, anlaşmazlıkta taraf olan aktörlerin tutumu üzerinde ne derece etkili olduğu test edilmeye çalışılmıştır.

Aslında Kıbrıs'ta olduğu gibi ilgili tarafların anlaşmazlığı, uzunca bir süre çözüme kavuşturulamamışsa ve bu uyuşmazlık nedeniyle aralarındaki ilişkiler iyice gerginleşmişse, anlaşmazlığın çözümünü kolaylaştırmak için üçüncü bir tarafın meseleye müdahil olması, olağan bir davranış olarak görülmektedir. Ancak bu müdahale, belli bir görüşün veya çözüm yolunun taraflardan birine veya her ikisine *zorla* kabul ettirilmesi biçiminde tezahür ediyorsa, bu durum, dostça olmayan bir davranış sayılabilir. Ne var ki Kıbrıs'ta çoğu zaman olduğu gibi müdahale bir *tavsiye etme* biçimindeyse, bunun *dostça olmayan* veya *düşmanca* bir davranış olduğunu ifade etmek mümkün değildir. Zira tavsiyenin, anlaşmazlığa taraf olan aktörlerce kabul edilmemesi veya reddedilmesi gibi bir durum söz konusu olabilmektedir. Dolayısıyla ilgili tarafın, tavsiye eden konumundaki Genel Sekreter'in dostça olmayan bir davranış sergilediğini ifade pek gerçekçi değildir.

[10] Good offices.
[11] Mediation.
[12] Inquiry.
[13] Conciliation.

Bunun yanı sıra Kıbrıs'ta *dostça girişim* veya *iyi niyet misyonu* da kullanıldığı görülmüştür. Genellikle Kıbrıs'ta barışın korunması ve yeniden kurulması için nazikçe yapılan bir soruşturmadan başka bir şey olmayan bu yöntemin etki bir şekilde kullanıldığı ortadadır. Aslında bu yöntemin, Kıbrıs'taki tarafların isteği üzerine gerçekleştirildiğini söylemek hiç de zor değildir. Zira ilgili taraflar arasında diplomatik ilişkilerin sekteye uğraması yüzünde kopan ilişkilerin yeniden tesis edilebilmesi veya diyalogun yeniden kurulabilmesi için bundan daha iyi bir yöntemin seçilmesi pek güçtür. Bu nevi '*yumuşak*' (Gönlübol, 1993:369) bir girişim, üçüncü bir taraf olarak Genel Sekreterlik makamını öne çıkarmış ve uyuşmazlığın çözümü için tarafların görüşlerini birbirine iletmesine veya bizzat kendisi çözüm önerilerinde bulunmasına yardımcı olmuştur. Dolayısıyla Kıbrıs meselesinin hâlli için bugün bile en etkili yolun bu olduğu düşünülmektedir.

Esasında şunu söylemek mümkündür ki, Kıbrıs sorunu hariç, benzer etnik çatışmaların büyük bir çoğunluğu, uluslararası arabuluculuk girişimlerine (Heraclides, 1991:112), Barış Gücü gönderme durumlarına ya da BM Genel Kurulu'nda, Güvenlik Konseyi'nde ve başka devletlerarası kurumlarda görüşmelere neden olmamıştır (Esman ve Telhami, 1995:56). Aksine 1955 yılından bu yana Kıbrıs konusunda, devlet ya da devletlerarası arabuluculuk girişimleri rekor düzeye ulaştığı söylenebilir (Polyviou, 1980:46; McDonald, 1989:51; Mandell, 1992:209-219; Kyle, 1997:39-40; Mirbagheri, 1998:96; Joseph, 1997:46-47). Bunun bir nedeni, Kıbrıs'ta anlaşmazlığın etnik karakterine karşın, 1954'ten beri, bölgede uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden uluslararası bir sorun niteliğinde olmasıdır. Yine de Kıbrıs meselesinin, Filistin ya da Keşmir gibi uluslararası düzeyde ele alınmış devletlerarası veya etnik diğer çatışmalarla kıyaslandığında, çok daha fazla arabuluculuk girişimlerine hedef olduğu görülmüştür. Buna göre uluslararası arabuluculuk müessesesi açısından son elli beş yıllık dönemde daha bunaltıcı bir çatışma bulunmadığını söylemek abartılı olmayacaktır (Haass, 1990:70; Ryan, 1995:98-99). Bundan hareketle uluslararası toplumun Kıbrıs sorunuyla uğraşmaktan bıkmış olması, hayret edilmemelidir (Bahcheli ve Rizopoulos, 1996/1997:30; Heraclides, 2002:246).

Kaldı ki arabuluculuğun ve uluslararası ilginin eksikliği nedeniyle etnik ve ayrılıkçı çatışmalara çözüm bulunması oldukça güçtür. Bir başka neden ise egemen görüşlere sahip yönetimlerin, karşı yönetimleri kendilerine denk görüşmeci statüsünde görmemeleridir. Bu yüzden meseleye taraf olan yönetimler, doğrudan görüşmelere başlayamamaktadırlar. Buna tipik örnek, hiç kuşku yok ki *Filistin* meselesidir. Özellikle Oslo prosedürüne kadar İsrail'le Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) arasında doğrudan görüşmelere geçilememiştir. Ancak karşı tarafların isteğiyle doğrudan görüşmelerin gerçekleşmesi durumunda, Güney Afrika, Kuzey İrlanda ya da Filistin gibi en girift çatışmalara bile çözüm yolu bulunabilmiştir.

Aslında bu durumda bile diğer meselelere göre Kıbrıs meselesi, özgün bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerçek şu ki Kıbrıs meselesinde yapılan başlıca hata, sorunun özüne yönelik değil, yani etnik veya toplumlararası çözüm aranacağı yerde, devletlerarası düzeyde çözüm aranmasıdır.

Özellikle 1968 yılından bu yana, Kıbrıslı Rumlarla Türkler arasında doğrudan veya dolaylı görüşmeler eksik olmamışsa da elle tutulur bir sonuca ulaşılamadığı ortadadır. Bu yönü ile tek başarılı girişim, Zürih-Londra Antlaşmalarında yaşanan süreçtir. Bildiği gibi bu sürece sadece iki toplumun temsilciler katılmamışlardır. Kaldı ki bu sürece sadece iki toplum lideri katılmış olsaydı, dıştan gelen önerilerle çözüme ulaşılması pek mümkün olacaktır. Hattı zatında başarılı olsa bile 1959 yılında Kıbrıs'ta olduğu gibi bir an için başarılı gibi görünse de kalıcı bir çözüme ulaşılması kabil olacaktır (Heraclides, 1991:102-103; Silva ve Samarasinghe, 1993:139-141; Heraclides, 2002:247).

Dolayısıyla Kıbrıs'ta bir diğer yöntemin seçilmesine ihtiyaç duyulmuştur. Buna göre ikinci yolun seçilmesi hâlinde, artık gerçek anlamda bir '*arabuluculuk*' müessesesinin kurulmasına

çalışılmıştır. Özellikle Kıbrıs'ta normal olarak *dostça girişimin* kabul edilmesi üzerine başlayan arabuluculuk müessesesi, aslında tarafların önerilerinin iletilmesinden başka bir şey değildir (Tamçelik, 2008:154). Bundan hareketle Genel Sekreterlik makamı, *arabuluculuk* yaparak taraflara belli görüşler veya çözüm yolları kabul ettirmeye çalışmadan; anlaşmazlığın çözülmesini sağlamak için gerekli araçları ve ortamı yaratmaya çalışmasıdır.

Yakın tarihte en iyi bilinen arabuluculuk çabalarından biri de ABD Dışişleri Bakanları H. Kissinger ve Cyrus Vance'in, 1974 yılında bir yanda, Türkiye ile öte yandan Yunanistan arasında yeni bir savaşın çıkmasını önlemek için sürdürdükleri girişimlerdir (Tamçelik, 2008:154).

Gönlübol'un (1993:370) da ifade ettiği gibi 1907 Sözleşmesi'nde, '*arabuluculuk*' eyleminde bulunan tarafın uyuşmazlıkta taraf olan taraflardan birinin ya da ötekinin düşmanca bir davranış olarak kabul etmeyeceği esasına dayanmasıdır. Bu yüzden arabuluculuk görevi, "uyuşmazlık hâlindeki tarafların çatışan iddialarının bağdaştırmak ve kızgınlıklarını yatıştırmak" (Gönlübol, 1993:370) şeklinde tanımlanmıştır. Dolayısıyla arabuluculuk görevinin tamamen *danışmanlık* niteliğinde olduğu ve taraflardan herhangi birinin yapılan önerileri reddedilmesi halinde arabuluculuk görevinin sonra ereceğinin hükmü açıkça ifade edilmiştir. Fakat BM Genel Sekreteri'nin 1975'ten beri Kıbrıs meselesine dair bu görevi sona ermiş değildir.

Öte yandan, '*uzlaştırma*' deyimi genellikle yapılan başarılı arabuluculuk girişimlerini anlatmak için kullanılmaktadır. Bir başka deyişle üçüncü bir tarafın, genel itibarıyla uzlaşmayı sağlamak için gösterdiği faaliyet sürecine '*uzlaşma*' dendiği ortadadır (Gönlübol, 1993:371). Böylece uzlaşma yöntemi, siyasal ve diplomatik yöntemler içinde en fazla başvurulan yöntem olarak kayda geçmiştir. Aslında Genel Sekreterlik makamına Kıbrıs konusunda verilen uzlaştırma görevi, uyuşmazlıkların hakemlik veya yargı yoluyla çözülmesinden daha esnek olması ve çeşitli anlaşmazlıklara uygulanabilmesi açısından dikkat çekicidir. Bu yönü ile Kıbrıs'ta uyuşmazlığa yönelik olarak bağlayıcı kararlar alan *hakemlik* veya *yargı* yöntemlerine başvurulmadan, uzlaştırma tekniğinin uygulanması en iyi yöntem olarak ortaya çıkmaktadır. Her şeyden önce Genel Sekreter'in Kıbrıs'ta uzlaştırmak adına verdiği kararlar, hakemlik ve yargı yollarından farklı olarak uyulması zorunlu veya bağlayıcı kararlar değildirler. Genel Sekreter'in uzlaştırıcı fonksiyonu, sadece farklı görüşlerin bağdaştırılması yoluyla uyuşmazlığın çözümüne yardımcı olmaktan başka bir şey değildir. Yoksa Genel Sekreter'in misyonu, Kıbrıs'ta tarafların hukukî haklarını savunmak veya tezlerini gerçekleştirmek değildir (Tamçelik, 2008:155). Zaten Genel Sekreter'in uzlaştırmaya yönelik teklifleri, ilgili tarafları tatmin etmedikçe ve tarafların bu teklifleri kabul etmedikçe uyuşmazlığın çözüme ulaşması pek mümkün değildir.

Kıbrıs'ta özellikle uyuşmazlıkların çözümünde uzlaştırma ile birlikte veya ondan ayrı olarak öteki bazı yöntemlere de başvurulmuştur. Bunların arasında ihtisas komisyonları veya alt komisyonlar şeklinde tezahür ettiği görülmüştür. İhtisas komisyonları, uyuşmazlığa yol açan konuların çözümünü kolaylaştırıcı çalışmalar yapmak ve önerilerde bulunmak üzere kurulan kurumlardır. Bu komisyonlarda, taraflar genellikle *eşit* biçimde temsil edilmektedirler. Böylece komisyon üyelerinin kesin bir çözüme vurmaları veya varamamaları gibi seçenekler, ucu açık bir konumda bırakılmışlardır. Aslında bu türdeki komisyonlar, genellikle uyuşmazlıkla ilgili olayları saptayacak yeteneklere sahip, teknik uzmanlardan oluştuğu görülmektedir (Gönlübol, 1993:372). Buna karşın nihaiyi karar verici olmamalarından ötürü siyasî inisiyatif alma gibi bir durumla karşı karşıya kalmamaktadırlar.

Görülebileceği gibi bu yöntem, Kıbrıs şartlarında siyasal ve diplomatik tekniklerle nihaî bir barışa ulaştıktan sonra siyasî liderlerin teyidi ile kurulan ihtisas komisyonlarıyla uygulanabileceği ortadadır. Bu durum, Kıbrıs meselesinde her iki tarafın siyasî liderlerince kabul edilip imzalanan Kapsamlı Çerçeve Anlaşması'nın hemen öncesinde veya sonrasında ortaya çıkması pek muhtemeldir.

1.2. Kıbrıs Gibi Uluslararası Uyuşmazlıkların Hukukî Yollardan Çözümü:

Uluslararası uyuşmazlıkların hukukî olarak iki çözüm yolu bulunmaktadır. Bunlardan biri '*hakemlik*' müessesesi, diğeri ise '*yargı*' yoludur (Gönlübol, 1993:374). Bir başka deyişle uluslararası nitelikli bir anlaşmazlığın yargı yoluyla çözümü, önce *hakemlikle*, ardından da *yargı* yoluyla olmaktadır.

Aslında 'hakemlik'[14] müessesesi, uluslararası uyuşmazlıkların çözümünde en eski yöntemlerden biridir. Ancak bu yöntem, 1899 yılında *La Haye Barış Konferansı*'nda hazırlanan sözleşmeyle genel bir kurala bağlanmıştır. '*Anlaşmazlıkların Barış Yollardan Çözülmesi Hakkındaki La Haye Sözleşmesi*'nin 37'inci maddesi, uluslararası hakemliğin amacını, *"devletler arasındaki uyuşmazlıkların, tarafların seçecekleri yargı ve hukuk yoluyla çözülmesi"* (Gönlübol, 1993:374) şeklinde tanımlanmıştır. Buna göre tanımlamada, hakemliğin dört[15] yönü ortaya çıkmaktadır:

1. Tarafların anlaşmazlıklarını kendi serbest rızaları ile çözüme bağlamayı kabul etmeleri;

2. Meseleye taraftar aktörlerce, yargıçların seçilmesi;

3. Nihaî kararın hukuka saygılı bir biçimde verilmesi;

4. Alınan kararın ilgili taraflarca bağlayıcı olmasının kabul edilmesidir.

Görünen odur ki dördüncü öğe, uluslararası anlaşmazlıkların çözümünde *hakemlik* müessesesinin siyasal ve diplomatik yöntemlere göre en önemli farkı burada yatmaktadır. Buna göre birinci hususta kararlar *bağlayıcı olmadığı* hâlde, ikinci hususta *bağlayıcılık* özelliği önemli unsur olarak ortaya çıkmaktadır.

Bunun dışında kararların, hukuka saygılı bir biçimde alınacak olması, dikkat çekici bir diğer unsur olarak kayda geçmiştir. Zira anlaşmazlığın çözülebilmek için uluslararası hukuka göre alınacak kararların, hukukun dar kalıplarına gömülmeden yapılacağının işaretidir. Bir başka deyişle alınacak kararların, tarafların ulusal çıkarlarının dengelenmesi ve uluslararası hukukun gözetilmesi prensibine dayanacağını göstermektedir.

Gerçi uygulamada hakemlik mahkemelerinin büyük bir çoğunluğu, uluslararası hukuk kurallarına göre hareket ettiği bilinse de yargı yönteminden farklı olarak çoğu kez tarafların rızasına başvurulmakta, hatta "*hak ve nasfete*" (ex aequo et bono) ve siyasal duruma göre karar verildiği görülmektedir.[16]

Bu yönüyle hakemlikte, anlaşmazlık hâlinde olan taraflar, iki taraflı bir anlaşma yapmayı tercih etmektedirler. Bu durumda *Hakemlik Sözleşmesi* (tahkimname)[17] devreye girmektedir. Özellikle bu anlaşmada taraflar, hakemliğe sunulan sorunun niteliğini, hakemlerin isimlerini, bunların seçilme biçimlerini ve uygulanacak hukukun şeklini ve yöntemlerini belirlemeye çalışmaktadırlar. Esasında bu yöntem bugün itibarıyla halen daha uygulanmaktadır (Gönlübol, 1993:3). Ancak bu yöntem BM Genel Sekreteriliğince Kıbrıs konusunda pek uygulanmış değildir. Ne var ki Genel Sekreterlik makamı, Kıbrıs anlaşmazlığında bunu hukuken uygulamasa da fiilen uyguladığı görülmüştür. Özellikle 2002-2004 yılları arasında Annan Planı'ndaki uygulamalar, bu konuda ciddi işaretler vermektedir.

Annan Planı'nın müzakere sürecinde yaşanan bu durum, Genel Sekreter Kofi Annan'ı adeta hakemlik sürecine itmiştir. Örneğin ilgili taraflarla görüşme yapsa da Annan, müzakerelerin

[14] Arbitration.
[15] Daha geniş bilgi için bkz… Gönlübol, 1993:374.
[16] Daha geniş bilgi için bkz… Gönlübol, 1993:374.
[17] Buna *compromis* da denilmektedir.

nerede yapılacağını, toplantıların şeklini, içeriğini, unsurlarını, gündemini ve yöntemini saptamaya çalışmıştır. Ardından da tarafları müstakilen dinlemeye başlamıştır. Bu sırada Türk ve Rum yetkililer kendi görüşlerini bu temsilcileri veya heyetleri aracılığı ile bildirmişlerdir. Bu süreç zarfından Türk ve Rum heyetleri birbirinden bağımsız ve bağlantısız bir şekilde tezlerini, iddialarını ve görüşlerini savunmuş, buna karşın karşı tezleri, iddiaları ve görüşleri dinleyip öğrenmişlerdir. Sözlü ifadelerden sonra taraflar, *kendi* ve *karşıt* görüşlerini yazılı olarak bildirilmişlerdir. Aslında buraya kadar olan durum, Genel Sekreterlik makamının *arabuluculuk* özelliğinden başka bir şey değildir.

Hakemlik süreci ise bundan sonra başlamıştır. Özellikle tarafların anlaşamadığı durumlarda Genel Sekreteri ilgili maddeleri belirleme hakkını tanıması ciddi bir husus olarak kayda geçmiştir. Zira bugüne kadar Kıbrıs meselesinde böyle bir yöntem belirlenmemiştir. Tarafların pozisyonlarını ciddi bir şekilde savunmalarına rağmen uzlaşamadıkları durumlarda Genel Sekreterin alacağı hükmü baştan kabul etmelerinin ciddi riskler doğuracağı bilindiği halde bu yöntemi kabul etmelerinin altında birçok sebep vardır. Birincisi Genel Sekreterin hakemliği çerçevesinde oluşacak metnin en son ve bağlayıcı olmayacağı, bundan sonra referanduma sunulacağı için nihai metin olmama gibi rahatlık içindedirler. İkinci bir neden de uluslararası kamuoyunun baskısından mümkün olduğunca kurtulmaktır. Zira hiçbir taraf olumlu atmosferi bozan taraf olarak görülmek istenmemektedir. Ancak taraflar, hakemlik rolünü üstlenen Genel Sekreterin, sonucu değiştirebilecek nitelikte önemli bulguları ortaya koyması hâlinde, pozisyonlarını yeniden gözden geçirilmesini isteyebilecekleri yönünde telkinde bulunmak istemişlerdir. Ancak Genel Sekreter, buna pek rıza göstermemiş ve gerektiğinde müzakereleri kesebileceğini belirtmiştir.

Doğaldır ki tarafların, Genel Sekreterin Burgenstock'taki hakemlik yetkisini aşması hâlinde, kararlarının bağlayıcı olmasından çekinmişlerdir. Özellikle Denktaş'ın belirsiz ve ilgili maddelerin uzlaşılmadan Genel Sekreter'ce doldurulmasına şiddetle karşı çıkmıştır. Çünkü böyle bir yetkinin sınırlarını çizmek oldukça zor olacağını iddia etmiştir. Bundan dolayı Türk ve Rum kamuoyundaki sağ görüşlü partiler bu usule tepki koymuşlardır. Esasında Kıbrıs meselesinde yakın zamanlara kadar bu türden bir usulün uygulanmadığı ve hakemlik sürecinin yaşanmadığı göz önüne alınırsa, tarafların ulusal onuru, hayatî çıkarları ve uluslararası itibarı zedelenebileceği korkusu vardır.

Bu korku formülüze edildiği zaman, Genel Sekreter'ce doldurulacak anlaşma maddelerinin neler olacağı veya hangi sözcüklerle ifade edileceği belirsizliğini korurken, pek de haksız değillerdir. Zira tarafların *ulusal çıkarları* ve *onuru* yara alabilecektir (Tamçelik, 2008:157). Ancak şunu da ifade etmek gerekir ki, tarafların bu konudaki korkusunu haklı çıkartacak herhangi bir ölçütü veya ölçütler manzumesi de yoktur. Çünkü tarafların ulusal çıkarları, ne zaman 'hayatî' nitelik taşıdığı veya vazgeçilmez olduğu belirsizdir. Bu husus, ilgili tarafın algılayışına, yüklediği anlama ve konjonktüre bağlı olarak değişebilmektedir (Gönlübol, 1993:376). Dolayısıyla Kıbrıs meselesiyle ilgilenenler tarafların çoğu zaman tarafsız, adil ve uzlaşma niyetinde olduğunu söylemek mümkün değildir. Hal böylece olunca bu meseleyi çözebilmek için Genel Sekreter'in yeni bir misyon yüklenmesi gerekmiştir. Ancak bu misyonun, adadaki halkların isteği doğrultusunda değil, anavatanların inisiyatifi ile gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Özellikle Türkiye'nin bu konuda takındığı ısrarcı tutum, Yunan hükümetini ister istemez bu yola sevk etmiştir.

2. BM Genel Sekreteri'nin İyi Niyet Misyonunun Temel Özellikleri ve Alınan Birtakım Kararların Değerlendirmesi:

BM, uzun bir süreden beri adadaki halkların birbirinden uzaklaşmasını engellemek ve kronikleşen anlaşmazlığın çözüme kavuşturulması sağlamak için çalışmaktadır.

Aslında uluslararası boyuttaki bazı anlaşmazlıklar, belli bir süre kontrol edilirse, önemini yitirir ve ya çözüm için gereken olgunluğa ulaşabilir (Claude, 1971:236-237). Ancak bazı anlaşmazlıklarda uzun soğuma süreci yaşanırsa, taraflar daha da sertleşebilir veya uzlaşmaz bir tutum takınarak, makul uzlaşma şansını tedricen azaltabilir (Groom, 1993:2).

İşte Kıbrıs'ta yaşanan uzun soğuma süreci, tarafları daha da sert bir hal ve uzlaşmaz bir tutum takınmasına neden olmuştur. Aralık 1963 çatışmalarından beri Kıbrıslı Türk ve Rum liderliği, birbirlerini '*anlaşmayı istememekle*' veya '*anlaşmayı zorlamakla*' suçlamıştır (Tamçelik, 2008:159). Dolayısıyla o günden beri BM, Mart 1964'te Barış Gücü'nün adaya yerleştirilmesi de dahil olmak üzere tüm barışçı çözüm çabaları ve çeşitli *arabuluculuk* girişimleri, taraflar arasındaki fikir ve pozisyon farklılığını maalesef kapatamamıştır.

Aslında Kıbrıs meselesinin halli için harcanan çabaların büyük bir kısmı, BM sistematiği içinde büyük tartışmalara neden olmuştur (Bölükbaşı, 2001:304). Özellikle bu durum, taraflar için uzlaşmaktan çok çatışmak için BM'yi kullandıkları görülmüştür.

Buna rağmen BM, Kıbrıs meselesiyle çok öncelerden beri ilgilenmek zorunda kalmıştır. Esasında BM'nin ada sorunlarıyla ilgileniyor olması, 1959 anlaşmalarına dayanmaktadır. Çünkü bu anlaşmalar, Kıbrıs'ı bağımsız bir devlet yapmıştır. Bu yüzden BM, Kıbrıs'ın 16 Ağustos 1960'taki bağımsızlık ilânından sonra toplumlararası çatışmanın yaşandığı hemen hemen her bölümünde müdahil olmak durumunda kalmıştır.

2.1. 186 (1964) Sayılı ve 4 Mart 1964 Tarihli BM Güvenlik Konseyi Kararı:

Her şeyden önce 1963-1964 olayları, Kıbrıs sorununun yeniden siyasal yönü ağır basan bir sorun niteliğini kazanmasına yol açmıştır. Bunun için de Kıbrıs'a yönelik birtakım hukukî statü belirleme ihtiyacı hissedilmiştir. Bu çabalar kısa sürede meyvesini vermiş ve 4 Mart 1964 tarihli Güvenlik Konseyi kararının 7. maddesi uyarınca arabulucu atanması ile nihai şeklini almıştır. Esasında bu madde, Genel Sekreter'in, Kıbrıs ve Yunanistan'ın, Türkiye ve Birleşik Krallık hükümetleriyle anlaşarak bir '*arabulucu*' (Sönmezoğlu, 2000:17) tayin etmesini tavsiye etmesinden başka bir şey değildir.

Güvenlik Konseyi uzun görüşmelerden ve Genel Sekreter U'Thant'ın arabuluculuk teşebbüsünden sonra beş geçici üyenin, Türkiye ve Kıbrıs temsilcileri ile istişare ederek hazırladıkları tasarıyı 4 Mart 1964 tarihinde kabul etmesine neden olmuştur (Tamçelik, 2008:159).

Kabul edilen bu kararın başlangıç kısmında, tarafların anlaşmalar hakkındaki görüşleri ve düşünceleri belirtilmemiştir. Sekiz paragraftan meydana gelen bu karar metninin ilk üç paragrafında, ilgili devlet ve toplumlardan uyuşmazlığı vahimleştirecek hareketlerden kaçınmaları istendikten sonra 4.-6. paragraflarda bir barış gücü kurulması öngörülmüş ve 7. ve 8. paragraflarda ise bir arabulucunun görevlendirilmesi kararlaştırmıştır (Gönlübol, 1996:380).

Barış gücüyle ilgili 4. paragrafta '*Kıbrıs Hükümeti*'nin muvafakati ile BM'ye ait bir barış gücü kurulmasını tavsiye etmiştir. Bu askerî birliğin kuruluşu ve önemi, Genel Sekreter tarafından Kıbrıs, Yunanistan, Türkiye ve Birleşik Krallık hükümetleri ile istişare hâlinde kararlaştırılacağı belirtilmiştir. Gücün kumandanı ise Genel Sekreter tarafından atanacağı ve sadece ona rapor vereceği kararlaştırılmıştır. Genel Sekreter ise bu güce katılan ülkelerin hükümetlerine bilgi vereceği ve adada oluşturulan gücün yapacağı harekâtla ilgili olarak Güvenlik Konseyi'ne muntazaman rapor sunacağı belirtilmiştir.

Malum belgede arabuluculukla ilgi 7. paragrafta Genel Sekreter'in, *Kıbrıs Hükümeti* ve Yunanistan, Türkiye ve Birleşik Krallık hükümetleri ile mutabık olarak BM Şartı uyarınca ve Kıbrıs'taki halkların tümünün refahı ve uluslararası barış ve güvenliği muhafazası endişesiyle hareket ederek, Kıbrıs meselesine barışçı ve müzakere yolu ile sağlanan çözüm şeklini benimsemek

amacı ile bir *arabulucu* tayin etmesini ve bu arabulucunun, amaca uygun olarak sözü edilen dört hükümet temsilcisi nezdinde mümkün olan çabayı göstermesi istenmiştir. Aynı zamanda tayin edilecek arabulucunun, Genel Sekreter'e düzenli aralıklarla rapor sunacağı da kararlaştırılmıştır (Gönlübol, 1996:381). Bu suretle Kıbrıs'taki Türk ve Rum toplumları arasındaki çarpışmaları önleyecek bir barış gücü kurulacak ve anlaşmazlığın çözümlenebilmesi için arabulucu, aktif bir rol alabilecektir. Böylece Kıbrıs'ta, karşılıklı kabul edilebilir bir çözüme varmak için Genel Sekreter'in *iyi niyet misyonuyla* ilgili olarak ortaya atılan '*yol gösterici ilkelere*' (Denktaş, 1996:42) dem vurulmuş ve bu ilkelere saygı gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Dolayısıyla BM, gerek barışı koruma, gerekse barışı tesis etme amacıyla 1964 yılından bu yana Kıbrıs'ta aktif bir rol üstlendiği söylenebilir. Esasında o günden bu yana Kıbrıs görüşmeleri, 'BM'nin patronajı' (Kohen, 1997, s.18) altında yapıldığı gerçeğini örtbas etmez. Zira her iki toplum lideri arasında yapılan doğrudan ve dolayı görüşmelerin hemen hepsi, BM girişiminden başka bir şey değildir. Bu inisiyatif, ABD başta olmak üzere,[18] Kıbrıs'la ilgilenen bütün ülkelerin tam desteğini alacak şekilde gelişmiştir. Fakat hemen şu da belirtilmelidir ki, Genel Sekreter, Kıbrıs meselesinde mutlak '*patron*' olarak değerlendirilmemelidir. Zira Genel Sekreter, Güvenlik Konseyi'nin karar ve talimatı çerçevesinde hareket eden "*bir numaralı yöneticidir*" (Kohen, 1998, s.12).

Aslında Kıbrıs anlaşmazlığının bu evresi, Türkiye'de BM'ye karşı duyulan itimadı sarsması açısından önemlidir. Özellikle Başbakan İsmet İnönü'nün Kıbrıs hakkında TBMM'de 5 ve 6 Mayıs 1964 tarihlerinde yaptığı konuşmada Türkiye'nin hayal kırıklığına uğradığını ifade etmiş (Gönlübol, 1996:382) ve bu hususla ilgili olarak "*arabulucunun çalışmasının nasıl bir ameli neticeye varacağını kestirmek mümkün değildir. Temaslarından arabulucunun henüz teklif hâline gelecek bir kanaat sahibi olmadığını gördük. Bu vesile ile şunu belirteyim ki, Kıbrıs'taki Rum tedhişçilerin kendi zihinlerinde planladıkları şiddet usullerinin arabulucunun çalışmasına ne kadar elverişli olacağını tahmin etmek müşküldür*"[19] demiştir.

Arabulucu olarak tayin edilen ilk diplomat, Finli Sakari Tuomioja'dur. Ancak Tuomioja, görevini tamamlayamadan 9 Eylül 1964 tarihinde ölmüştür (Necatigil, 1986:69). Onun yerine, Ekvator Devlet Başkanı Dr. Galo Plaza arabulucu olarak tayin edilmiştir.

Plaza, Türkiye, Yunanistan ve iki toplum liderinin görüşlerini aldıktan sonra arabulucu sorunun esasına ilişkin kişisel önerilerini de ifade eden bir rapor hazırlamış ve 26 Mart 1965 tarihinde Genel Sekreter'e sunmuştur. Plaza, raporunda 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nı sert bir biçimde eleştirmiş ve bu anayasayı, "*ucube bir anayasa*" (Tamçelik, 2008:161) olarak nitelendirmiştir. Böylece Plaza, adadaki Cumhuriyete varlık kazandıran Zürih ve Londra Antlaşmaları'nın geçerliliğine bir ölçüde gölge düşürmüştür.

Arabulucuya göre adadaki tüm halkların güvenliği ve toplumsal haklarının güvence altına alındığı bir *bağımsız Kıbrıs Devleti* kurulmalıdır. Özellikle bağımsız bir devlet olarak Kıbrıs Devleti'nin '*self–determination*' hakkının olduğuna ve herkesin buna saygı göstermesi gerektiğine vurgu yapan arabulucu, bu hakkın kullanılması sırasında adadaki halkların, uluslararası barışın ve güvenliğin gözetilmesi gerektiğine de işaret yapmıştır. Bu nedenle arabulucu, Kıbrıslı Rumlara Enosis isteklerini ertelemeleri yönünde telkinlerde bulunmuştur (Tamçelik, 2008:161).

Arabulucuya göre Türkiye ve Kıbrıslı Türklerin savundukları federasyon tezi, uygulanabilir bir çözüm biçimi olmaktan çok uzaktır. Çünkü adada, bunun dayandırılacağı coğrafî temel yoktur (Necatigil, 1986:69). Ayrıca federal devlet biçiminin uygulanması halinde, zorunlu nüfus

[18] Turkey, Greece and NATO, A Staff Report to The Committee on Foreign Relations United Stated Senate, March 1980, US Government Printing Office, Washington, 1980, s. 52.
[19] "İsmet İnönü: Kıbrıs Bizim Millî Davamızdır", Bayrak Gazetesi, 9 Mayıs 1964, No:579, s. 4.

değişiminin yapılmasının şart olacağı ve *meşru Kıbrıs Devleti*'ni ikiye böleceği için uygulanmasının mümkün olmayacağı belirtilmiştir. Arabulucuya göre amaç, mevcut Kıbrıs Devleti'ni ortadan kaldırmak değil, varlığını devam ettirmek olmalıdır. Ona göre Türk toplumunun hakları, başka yollarla güvence altına alınabilirdi. Bunun için de her şeyden önce, insan haklarını ve özellikle ayırım yapılmamasını sağlayacak güçlü uluslararası garantilerin kabul edilmeliyle mümkündür (Tamçelik, 2008:161). Ancak bu garantilerin, Zürih ve Londra Antlaşmaları'nda öngörülen çerçevede olmasını beklemek, gerçekçi bir durum değildir. Ona göre Kıbrıslı Türklerin haklarının korunması amacıyla bir *BM Komiseri*'nin tayin edilmesi yeterlidir. Ancak Türklerin bu garantileri yeterli bulmaması halinde Türkiye'ye yerleştirilmesi ve bunun için gerekli yardımın yapılması da öngörülmüştür.

Türk hükümetinin görüşüne göre bu türden önerilerde bulunan Plaza'nın, arabulucu yetkilerinin dışına çıktığını, taraflara kabul edilebilir bir çözüm sunmak yerine, bir '*hakem*' gibi davranarak kendi görüşlerini empoze etmeye çalıştığını belirtmiştir. Böylece BM'nin ilk arabuluculuk faaliyeti, Türkiye'nin itirazı üzerine başarısızlığa uğramıştır.

2 Aralık 1971 tarihinde Güvenlik Konseyi'nde yaptığı açıklamada Genel Sekreter U'Thant, çıkmaza giren görüşmelerin devam etmesini sağlamak amacıyla, özel temsilcisinin görüşmelere katılması ve Türkiye ile Yunanistan'ın '*müşavir*' olarak toplantılara katılarak, birer anayasa uzmanı görevlendirmeleri önerisini sunmuştur (Necatigil, 1986:71).

Türkiye'nin çekinceleri üzerine Genel Sekreter'in görüşmelerdeki fonksiyonu, *iyi niyet misyonundan* öteye geçmeyecek ve bir '*arabulucu*' gibi sorunun esasına ilişkin önerilerde bulunmayacaktır. 18 Mayıs 1972 tarihinde Güvenlik Konseyi'nde yaptığı açıklamada U'Thant, genişletilmiş biçimde toplumlararası görüşmelerin başlaması konusunda anlaşmaya varıldığını, önceki görüşmelerde olduğu gibi iki toplum temsilcilerinin *eşitlik* ilkesi içinde bu toplantılara katılacağını ve görüşmelerde, mevcut Kıbrıs Devleti'nin anayasal sorunlarını '*araştırmakla*' (Necatigil, 1986:71) sınırlı kalacağını belirtmiştir.

Aslında Genel Sekreter U'Thant döneminde (1961-1971), BM'nin yetersiz ve kararsız bir liderlik tarafından yönlendirildiği görülmüştür. Bu yüzden de profesyonel bir kurum olan Sekreterya, Kıbrıs meselesiyle birlikte oldukça itibar kaybetmiştir (Bitsios, 1975:134-135). Kaldı ki Genel Sekreter, bazı politik çıkarlara uygun davrandığı gerekçesiyle ciddi sıkıntılarla karşılaşmıştır (Hazard, 1991:74; Moran, 1998:30).

Hâlbuki Kıbrıs meselesi, BM Genel Sekreteri'nin inisiyatifi altında çözümlenecek bir meseledir. Bu mesele, uluslararası *parlamenter diplomasi* esasları içinde, yani siyasal ve diplomatik esaslara dayalı olarak yapılabilecek uygulamalarla çözülebilirdi (Adams ve Cottrell, 1968:48). Bütün bunlara rağmen Denktaş, Kıbrıs Türk toplumunun lideri olarak 1964'ten beri BM gözetiminde yapılan barış görüşmelerinde Türk tarafını temsilen katılmıştır. Ancak 1964'ten beri soruna çözüm bulmak için çalışan BM Genel Sekreterleri, U'Thant, Kurt Waldheim, Javier Perez De Cuellar, Butros Gali ve Kofi Annan'nın görev süreleri, nihaî sonuca ulaşamadan sona ermiştir. Böylece Denktaş gibi şahsiyetler, beş Genel Sekreter'le[20] çalışma fırsatına erişmiş ender devlet adamlarında birisi olarak tarihe geçtir.

2.2. 367 (1975) Sayılı ve 12 Mart 1975 Tarihli BM Güvenlik Konseyi Kararı:

Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin ilânından sonra BM Güvenlik Konseyi'nin almış olduğu 367 sayı ve 12 Mart 1975 tarihli karar uyarınca toplumlararası görüşmeler, Genel Sekreter'in *iyi*

[20] Kıbrıs Rum basınında konu ile ilgili değerlendirmeler bulmak mümkündür. Bununla ilgili olarak: "*Denktaş'ın 'yediği' özel temsilciler ise çok daha fazladır. Rum tarafının lideri Klerides ise Denktaş'ın karşısına çıkan dördüncü liderdir. Klerides'den önce Makarios, Kiprianu, Vasiliu gelip geçmişlerdir*". Bunun için bkz… "4 Genel Sekreter Eskitti", HaberTürk Gazetesi, 12 Mart 2003, No:56684, s. 14.

niyet misyonu[21] çerçevesinde yeni bir hâl almıştır (Necatigil, 1986:71; Acar, 1993: 34). Böylece Genel Sekreter'in '*iyi niyet*' görevinin yeni bir aşaması, bu karar ile başlamış oldu (Tamçelik, 2008:162). Bu durumla ilgili olarak 367 (1975) sayılı kararın 6. paragrafında şöyle denilmektedir:

> "*Genel Kurul, Kıbrıs'ta karşılıklı anlayış ve ılımlı bir zihniyeti içinde, şahsî himayesinde, uygun düşen hâllerde ve yönetiminde yürüteceği anlamlı görüşmelerin yeniden başlatılması, yoğunlaştırılması ve bu görüşmelerde ilerleme kaydedilmesi için yeni bir dostane teşebbüs görevini başlatmasını ve bu amaçla tarafları mutabık kalınmış esaslar çerçevesinde görüşmelere davet etmesini ve kendini tarafların hizmetine amade kılmasını Genel Sekreter'den rica etmektedir*".[22]

Görüleceği gibi Genel Sekreter'in '*iyi niyet misyonu*' ile ilgili görevinin hudutları, söz konusu kararın 6. paragrafında açık bir şekilde belirtilmiştir (SİSAV, 1993:31). Buna göre Genel Sekreter, şahsî himayesinde ve kendi yönetiminde yürüteceği toplumlararası görüşmeleri kolaylaştırmakla yükümlüdür. Buna karşın kendisinin, resmî olarak öneride bulunma hakkı yoktur. Bu yüzden denebilir ki, Genel Sekreter'in görevi, sadece tarafların önerilerini birbirine yaklaştırmakla sınırlıdır.

Aynı kararın 7. paragrafında ise iki toplum temsilcileri, bu yeni dostane teşebbüs görevinin ifasında Genel Sekreter ile yakın işbirliği yapmaya ve görüşmelere şahsen önem ve öncelik vermeye davet edilmektedirler (Denktaş, 1996:44; SİSAV, 1993:22).

Aslında Atina eski Büyükelçisi Fahir Alaçam'ın da ifade ettiği gibi Güvenlik Konseyi'nin 367 sayılı kararı, Genel Sekreter'e verilen yetki ve görevi tarif etmekten başka bir şey yapmamıştır (Tavşanoğlu, 1998:57). Ancak bu hususta ki esas amaç, Genel Sekreter'in tarafları müzakereye ikna etmesi ve müzakereler sırasında onların emir altında olmasıdır. Kendisinin onun ötesinde herhangi bir yetkisi de yoktur.

Dolayısıyla iyi niyet görevi, '*arabuluculuktan*' ve '*hakemlikten*'[23] çok daha sınırlı bir çerçeve oluşturmakta, tarafların müzakere etmelerini sağlamayı ve görüşmelerini kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Bütün bunların gayesi 1975 yılından beri Genel Sekreter, '*iyi niyet misyonu*' çerçevesinde her iki tarafa da *eşit adımlar atarak* (Özeçelik, 2001:13), görüşmelerde belli bir başarının elde edilmesini sağlamaktır (Bolukbasi, 1998:411-434; Acar, 1993:13). Böylece Genel Sekreter'in iyi niyet misyonu, 1975 yılında beri iki tarafın *ortak rızası*[24] ile yoğunluk kazandığını söylemek mümkündür.

Taraflar arasındaki görüşmelerin kesildiği 22 Haziran 1979 tarihinden, yeniden başladığı 9 Ağustos 1980 tarihine kadar Genel Sekreter ve yardımcısı Perez De Cuellar ile Genel Sekreter'in Kıbrıs Özel Temsilcisi Hugo Gobi, tarafları masaya oturtabilmenin şartlarını oluşturmaya yönelik yoğun bir çaba sarfetmişlerdir.[25] Özellikle Genel Sekreter tarafından görüşmelere temel oluşturması amacıyla hazırlanan '*Açış Bildirisi*'nin[26] (Opening Statement) hazırlanışı sırasında, yaşanan yoğun bir diplomatik trafik sonucunda (Ertekün, 1981:112-115) 9 Ağustos 1980 tarihinde toplumlararası görüşmeler, BM Kıbrıs Özel Temsilcisi Hugo Gobi'nin önderliğinde Lefkoşa'da yeniden başlamıştır.

[21] "Kıbrıs Sorunun Dünü ve Bugünü", TC Dışişleri Bakanlığı Akademisi, 15 Mart 1995, s. 4.
[22] Bunun için bkz… UN Documents, S / 367 and 1975.
[23] "Kıbrıs Sorunun Dünü ve Bugünü", TC Dışişleri Bakanlığı Akademisi, 15 Mart 1995, s. 4.
[24] Background on The Cyprus Problem, Directorate General of Press and Information, Ünal Ofset Matbaacılık, Ankara, 1991, s. 9.
[25] UN Documents, S / 13672, 1 December 1979; UN Documents, A / 35 / 161, 2 April 1980.
[26] Metin için bkz… UN Documents, A / 35 / 385; S / 14100, 11 August 1980.

Tarafların görüşlerini ortaya koyduğu karşılıklı görüşmeler, çeşitli aralıklarla 1981 yılına kadar sürmüştür. Bu dönemdeki ilginç gelişme, Genel Sekreter Kurt Waldheim'ın klasik '*iyi niyet girişimleri*' gerçekleştirme konumundan '*arabuluculuğa*', hatta '*uzlaştırıcılığa*' yönelmesi olmuştur (Sönmezoğlu, 2000:158). Bir başka deyişle Waldheim, görev süresinin sonlarında, toplumlararası görüşmelere yeni bir çıkış yolu sağlamak amacıyla, sorunun çözümüne ilişkin bazı uzlaştırıcı önerilerde bulunmuştur.[27] Fakat Kıbrıs meselesinde somut bir sonuca ulaşılması mümkün olmamıştır.

Ancak Mayıs 1979 ile Nisan 1983 arasında, iki tarafın temsilcilerinin de katıldığı yaklaşık 250 oturum yapılmıştır (McDonald, 1988/1989:25). Özellikle Genel Sekreter'in iyi niyet girişimleriyle iki toplumun gerek liderleri, gerekse toplumları adına müzakereleri yürüten temsilcilerinin 1983 yılına kadar yaptıkları görüşmelerden olumlu bir sonuç çıkmadığı da tespit edilmiştir (Bölükbaşı, 2001:34).

21 Ekim 1981 tarihinde Waldheim, iki toplumun liderleri ile üçüncü ve son buluşmasını gerçekleştirmiş ve onlara, tarafların konumları arasındaki ortak ve farklı noktaları belirten bir '*değerlendirme raporu*' sunmuştur. Aslında BM şartlarında hazırlanan değerlendirme raporu, Kıbrıs diplomasisinde ilk kez başvurulan bir diplomasi tekniği olsa da sonuç itibariyle taraflar arasındaki farklılıkları azaltmayı amaçlayan bir girişim olarak kayda geçmiştir (Keashly ve Fisher, 1990:450). Ama rapor, umut verici karakterine rağmen, çatışan taraflar arasındaki mesafeyi kapatmada yeterli olmamıştır. Öyle ki Waldheim, Kıbrıs'taki aracılık misyonunu, daha sonraları "*kadri bilinmeyen ve heves kırıcı*" (Geophrey, 1991:99) olarak nitelendirmiştir.

Kıbrıs Rum lideri Kiprianu ise Cuellar'ın icra ettiği görevinin '*aracılık*'[28] olarak nitelendirmiş, dolayısıyla Genel Sekreter'in, tarafların önceden onayını almadan, prosedürel ve müstakil konularda bir çerçeve çizemeyeceğini söylemiştir. Ancak işin ilginç yanı Türk tarafının da Genel Sekreter'in sunduğu raporların "*arzu edilenden uzak*" (Bölükbaşı, 2001:328) olduğunu ve ortaya atılan taslak metinlerin sonuca götürmediğini belirtmesidir.

Cuellar, yüklendiği misyonu '*aracıdan*' '*arabulucuya*' çıkartması, Güvenlik Konseyi üyeleri tarafından zımnen onaylanmıştır. Zira Genel Sekreter'in bu durumunu ne daimi, ne de geçici üyeler karşı çıkmışlardır. Ancak Konsey, Genel Sekreteri istekli bir şekilde desteklemesine rağmen tarafları hayatî önemde saydıkları konularda taviz vermeye ikna edememiştir.[29] Özellikle Kiprianu'nun, bazı konularda varılan uzlaşmanın yanıltıcı olabileceğini belirtmesi bir yönüyle gerçekçidir. Çünkü yüz yüze görüşme olmadan, Genel Sekreter'in aracılığıyla yapılan öneriler, taraflarca farklı anlaşılabilmektedir. Dolayısıyla Cuellar'ın sunduğu anlaşma taslakları, düşünüldüğünde pek de gerçekçi değildir. Ama Cuellar bu durumda bile yılmamış ve Güvenlik Konseyi'ni bilgilendirirken, "*bir anlaşmanın uzak olmadığı*"[30] fikrini savunmuştur. Güvenlik Konseyi, Denktaş'ın sert tutumu üzerine Genel Sekreter'in hazırladığı önerilerin kendi şahsî görüşleri olduğunu ve tarafları bağlayıcı hiçbir yönü bulunmadığını açıklanmak zorunda kalmıştır. Böylece "*belge olmayan belge*" olarak vasıflandırılan "*non-paper*",[31] KKTC tarafından reddedilmiştir. Bu belgeye karşı KKTC'nin itirazları, esas itibarı ile şeklî olmuştur. Zira bu öneriler, adadaki liderler tarafından hazırlanmadığı için bu belgenin Genel Sekreter tarafından

[27] UN Documents, A / 36 / 702, 20 November 1981.
[28] "Spiros Kiprianu'nun Önemli Konuşması", Eleftherotipia Gazetesi, 22 Temmuz 1987, No:912, s. 7; "Rum Basın Özetleri", Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi (TAKA), Özel Sayı, 22 Temmuz 1987, s. 7.
[29] "Spiros Kiprianu'nun Önemli Konuşması", Eleftherotipia Gazetesi, 22 Temmuz 1987, No:912, s. 7; "Rum Basın Özetleri", TAKA, Özel Sayı, 22 Temmuz 1987, s. 8.
[30] UN Security Council, June 1985, Report by The Secretary-General on The United Nations Operation in Cyprus: 13 December 1984 to 11 June 1985 (S / 17227 / Add. l), s. 3.
[31] Kıbrıs Sorunu Gelişmeler ve Görüşmeler, SİSAV Yayınları, Reyo Matbaacılık, İstanbul, 1990, s. 54.

masaya getirilmesinin mümkün olmadığı noktasından toplanmaktadır. Dolayısıyla bu belge, şekil yönünden reddedildiği için esasa yönelik itirazların belirtilmesine gerek görülmemiştir.

Nisan 1989 başlarında görüşmelerin kesilmesinden sonra Genel Sekreter, ilginç bir yola daha başvurmuştur. 28 ve 29 Haziran 1989 tarihinde New York'ta Türk ve Rum liderleri ile yaptığı görüşmelere başlarken, 10 sayfalık bir '*açış konuşması*' (Armaoğlu, 1991:292) yapmıştır. Aslında Genel Sekreter, burada çözüme yönelik birtakım esasları ortaya koymuştur. Daha sonra Genel Sekreter, bu esasları, "*Cuellar Plânı*" olarak bir belge hâline getirmiş ve bu belgeyi, 25 Temmuzda taraflara sunmuştur. Dolayısıyla Genel Sekreter, görüşmeleri bir tarafa bırakarak ve tarafların hangi noktalarda uzlaşıp uzlaşmadıklarına bakmaksızın, re'sen bir anlaşma ve çözüm tasarısı ortaya atmıştır. Aslında bu durum, Güvenlik Konseyi'nin kendisine verdiği yetki ve görevi aşması manasına gelmektedir. Bu sebeple, taraflara zorla kabul ettirilmek istenen bu belge, Türkiye ve KKTC tarafından tepki ile karşılanmıştır. Bunun üzerine Denktaş, 27 Temmuz günü yaptığı bir basın toplantısında "*ortada müzakereyi gerektiren bir belge yoktur ve böyle bir şey söz konusu da olamaz*" (Armaoğlu, 1991:293) diyerek tepkisini dile getirmiştir.

Aslında Genel Sekreter'in yetkisini aşarak yaptığı bu teşebbüs, diyalogu başlatmamış, aksine diyalog yolunu tıkamıştır. Lakin Genel Sekreter'in bu tutumu, Kıbrıs Türk tarafında endişe uyandırmış olmalı ki, KKTC Cumhuriyet Meclisi, 18 saatlik bir toplantıdan sonra 23 Ağustos tarihinde 13 maddelik bir karar yayınlamıştır. Bu kararın en önemli unsuru, görüşmeler süresince dışardan yapılacak her türlü çözüm önerisinin kabul edilemeyeceğinin belirtilmesidir.

2.3. 649 (1990) Sayılı ve 12 Mart 1990 Tarihli BM Güvenlik Konseyi Kararı:

Haziran 1989 toplantısından sonra Kıbrıs'ta liderler arasında herhangi görüşme yapılmamıştır. Genel Sekreter'in 29 Kasım'da Vasiliu ve 4 Aralık'ta Denktaş ile yaptığı toplantılardan da bir sonuç çıkmamış ve görüşmelere yeniden başlanılması hususunda bir mutabakat sağlanamamıştır. Genel Sekreter, Kıbrıs Barış Gücü'nün görev süresinin uzatılması münasebeti ile Güvenlik Konseyi'ne sunduğu 7 Aralık 1989 tarihli raporda ise yukarıda sözü edilen 29 Kasım ve 4 Aralık tarihli görüşmeler hakkında bilgi vermiştir. Rapora göre Genel Sekreter, iki tarafın rızası olduğu takdirde, liderleri Şubat ayında iki haftalık bir süre için New York'a davet etmeyi düşündüğüne ilişkin önerisini, ilk defa bu toplantıda ortaya çıkmıştır.

Genel Sekreter'in bu önerisi Vasiliu tarafından desteklenmiştir. Denktaş ise belirli konularda mutabık kalmak kaydıyla, çerçeve anlaşmasının başlıklarını müzakere etmenin doğru ve gerçekçi bir yaklaşım olacağını belirtmiştir. Ayrıca raporda, Denktaş'ın müşterek niyet beyanının hazırlanmasına ilişkin önerisini Vasiliu'nun reddetmediği, ancak bu tür bir belgenin kapsamlı bir anlaşmanın çerçevesinde mutabık kalma yolundaki müşterek hedefin, ikinci plana atılmaması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Bunun üzerine Genel Sekreter, 15 Ocak 1990 tarihinde, iki toplum liderini 12 Şubat 1990'da başlayan ve 15 gün sürecek toplantıya davet etmiştir. Denktaş, Türk tarafının görüşleri alınmadan müzakere tarihinin, yönteminin ve süresinin belirlendiğini, bu tür davranışların Kıbrıs sorununun çözümünü daha da güçleştireceğini ve böyle bir yaklaşımının Kıbrıs Türk halkına karşı saygısızlık teşkil ettiğini ileri sürerek Genel Sekreter'in önerisini reddetmiştir. Ayrıca Denktaş, 12 Şubat'ta New York'a gitmeyeceğini, Rum lideri ile New York'ta haftalarca buluşmasının bir anlamı olmadığını, New York'ta yapılacak 2-3 günlük toplantı dizisinin prensiplerde anlaşmaya varılmasının imkân dahillinde olduğunu tespit açısından kafi gelmeyeceğini, eğer mutabakata varılacaksa görüşmelere Kıbrıs'ta devam edilmesinin daha uygun olacağını, aksi hâlde toplantılara devam etmenin gereksiz olduğunu belirtmiştir.

26 Şubat 1990 günü, Genel Sekreter Cuellar 9 sayfalık bir açış konuşması yapmıştır. Cuellar konuşmasında, Kıbrıs'ta *çoğunluk* ve *azınlık* toplumlarının bulunmadığını ifade ederek,

Güvenlik Konseyi'nin kendisine verdiği görevin, her iki toplum arasında '*iyi niyet*' işlevi olduğuna ve görevi süresince adadaki iki toplumun eşitlik esasına dayalı olarak görüşmelere katıldığına dikkat çekmiştir (Cerrahoğlu, 1998:267). Dolayısıyla bulunacak çözümün, iki toplum tarafından kabul edilmesi gerçeği[32] bir kez daha teyit edilmiştir. Böylece Cuellar, Genel Sekreter'in Kıbrıs'taki iyi niyet görevi, iki toplumdan oluşan bir devletin varlığı formülü üzerine kurulduğu görülmüştür (Cerrahoğlu, 1998:166-161). Cuellar, misyonunu Güvenlik Konseyi'nden kendisine tevdi edilen iyi niyet girişiminin bir sonucu olduğunu ve bu girişime dair amacın, Kıbrıs'ta iki toplum arasında federal, iki toplumlu ve iki bölgeli ilişkileri tanzim ederek yeni bir anayasanın kurulması şeklinde tanımlanacağını belirtmiştir.

Bundan da anlaşılıyor ki, Güvenlik Konseyi'nin Genel Sekreter'e verdiği vekâlet, 1977 ve 1979 Doruk Antlaşmaları gereğince '*iyi niyet*' görevi, iki toplum arasındaki ilişkileri yeniden tanzim etme yönündedir. Bunun üzerine Genel Sekreter, raporunu 8 Mart 1990 tarihinde Konsey'e sunmuştur. Dengeli olduğu anlaşılan bu rapor üzerine Güvenlik Konseyi, 12 Mart 1990 günü kabul ettiği 649 (1990) sayılı kararda, görüşmelerin başarısızlıkla sonuçlanmasının sorumluluğunu taraflardan biri üzerine yıkmamıştır (SİSAV, 1993:18). Aslında Güvenlik Konseyi, bu tutumu ile ortada bir vaziyet almış ve Genel Sekreter'e de ilerideki görüşmeler sırasında '*telkinde*' (Armaoğlu, 1991:295; İsmail, 1998:225) bulunma yetkisini vermiştir.

Bununla ilgili olarak 649 (1990) sayılı kararda, Genel Kurul, Genel Sekreter'den, Kıbrıs'a ilişkin dostane teşebbüs görevinin ifası sırasında gösterdiği gayrete tam olarak destek verdiğini belirttikten sonra 4. paragrafta "*mümkün olacak en yakın zamanda sonuç almak için dostane teşebbüs görevini sürdürmesini ve görüşmeleri kolaylaştırmak amacıyla telkinlerde bulunarak*"[33] her iki topluma yardımcı olmasını istemiştir (SİSAV, 1993:22; Denktaş, 1996:44; Cerrahoğlu, 1998:167).

649 (1990) sayılı Güvenlik Konseyi kararının bir diğer özelliği de ilk kez bir kararda Genel Sekreter'in '*iyi niyet misyonu*', tartışmaları kolaylaştırmak amacıyla taraflara '*önerilerde*' bulunarak yardımcı olma ifadesiyle tanımlanmıştır (Cerrahoğlu, 1998:168). Dolayısıyla Genel Sekreter'in '*dostane teşebbüs*' görevi, taraflar arasında yol açtığı tehlikeli *aşındırma* (SİSAV, 1993:18) sürecinin başlangıç tarihi olarak da değerlendirilebilir.

Bir başka deyişle Genel Sekreter'e 367 (1975) tarihli Güvenlik Konseyi kararı ile verilmiş bulunan '*iyi niyet*' görevine dair kapsamın genişlediği ve Güvenlik Konseyi'nin 1990 yılından bu yana attığı adımların, bu görevin niteliğini değiştirecek boyuta ulaştığı ortadadır. Buna mukabil, Güvenlik Konseyi'nin Genel Sekreter'in görevi konusunda, şimdiye kadar Türk tarafında ön plana çıkartılmayan tehlikeli bir gidiş söz konusu olduğu görülmüştür. Zira '*iyi niyet*' görevi, zamanla '*arabuluculuğa*', daha sonra da '*hakemliğe*' dönüşmüştür.

Rum tarafı ise meselenin uluslararası arenaya taşınmasının Genel Sekreter'e verilen iyi niyet görevine müdahale etme anlamına geleceğini göz ardı ederek, meseleye taraf olmayanların dahil edilmesinin beraberinde başka problemleri de getirebileceğine dikkat etmeden, toplumlararası görüşmelerdeki tüm taahhütlerini çiğneyerek meseleyi Avrupa Topluluğu'nun (AT) bünyesine taşımıştır (Cerrahoğlu, 1998:60). Kıbrıslı Rumların bu girişimleri sonucunda, toplumlararası görüşmelerin süresiz ertelenmesini beraberinde getirmiştir.

Kıbrıslı Rumlar ve BM'nin uyguladığı politika, Türk tarafı için artık '*özendirici*' değil, '*itici*' (Kohen, 1997, s.15) bir unsura dönüşmüştür. Özellikle Rumların AT'ye yaptığı başvuru,

[32] Milliyet Gazetesi, 1 Mart 1990.

[33] "KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. Denktaş'ın Avrupa Konseyi Siyasî İşler Komitesi Raportörü Lord Finsberg'e Sunulan Görüşme Notları", KKTC Cumhurbaşkanı Arşivi, Dosya: Görüşme Notları, Tarih: 8 Şubat 1996.

Genel Sekreter'in iyi niyet misyonunu tamamen yaralamıştır.[34] Kaldı ki Rum yönetiminin Kıbrıs sorununu, özellikle de AT şemsiyesi altına olma gayretlerinin, Genel Sekreter'in iyi niyet girişimine çok menfi tesirleri olacağı başından beri bilinmektedir (Bozkurt, 1998:15). Nitekim öyle de olmuştur.

Özellikle daha sonraki zamanlarda AB'nin müdahalesi, Genel Sekreter'in iyi niyet girişimini çıkmaza sokmuştur. Bu durumu değerlendiren Ecevit, BM'nin Kıbrıs konusundaki tesirinin çok azaldığını belirterek, "*…BM Genel Sekreterliği, genelde yapıcı bir yaklaşımla Kıbrıs konusuna eğildiğini… fakat AB'nin Rum yönetimine kapısını açması ve Türkiye'ye o kapıyı kapatması üzerine, artık BM'nin etkisi çok azaldığını*" (Kırca, 1997, s.17) belirtmiştir.

Esasında uluslararası ilişkilerde meseleye taraftar olanların sayısı artıkça, çözüme yönelik girişimler de o nispette belirsizleşmektedir. Özellikle bir ara birçok ülke, Kıbrıs meselesi için özel temsilci atar duruma gelmiştir. Bunun üzerine Avrupa ülkelerinin büyük bir çoğunluğu birer koordinatör atarlarken, ABD'nin (Laipson, 1990:1) ve İngiltere'nin de birer koordinatörü (Bozkurt, 1998:15) bulunmaktadır.

Ancak BM görevlileri, Amerikalı ve İngiliz diplomatlar ile AB temsilcilerinin müşterek çalışmaları sonucunda, Kıbrıs'ta zaman zaman ciddi diskriminasyon örneği göstermişlerdir. Örneğin '*Güven Yaratıcı Önlemler*' paketi hazırlanırken, Türk liderliğinin haberi olmadan ve ilgili temsilciler tarafından tanzim edilmiştir.[35] Dolayısıyla Türk tarafı, Genel Sekreter'in iyi niyet misyonunu tartışmaya açmış ve '*karşılıklı iyi niyetin*'[36] '*tek yanlı bir iyi niyetten*' (Işık, 1988:14-18) daha iyi olduğuna dikkat çekmiştir. Ayrıca Kıbrıs sorununun, toplum liderleri arasında yapılacak direkt görüşmelerle çözümlenebileceğine (Öksüzoğlu, 1988:44) ve BM Genel Sekreteri'nin bu yolda başarılı ve kalıcı bir sonuca ulaşılabileceğine vurgu yapılmıştır.

2.4. BM Güvenlik Konseyi Başkanının 28 Mart 1991 Tarihli Açıklaması:

Güvenlik Konseyi'nin dönem başkanı, 28 Mart 1991 tarihli açıklamasının 3. ve 6. paragraflarında Genel Sekreter'in görüşmeleri kolaylaştırmak için telkinlerde bulunması hususunda teşvik edilmesi gerektiğine değinmiş ve "*Genel Sekreter'in Temmuz 1991'de vereceği raporun ışığında, usule ilişkin gerekli görebileceği diğer önlemleri de karara bağlayabileceğini*" (SİSAV, 1993:23) açıklamıştır.

2.5. 716 (1991) Sayılı ve 11 Ekim 1991 Tarihli BM Güvenlik Konseyi Kararı:

Güvenlik Konseyi, 716 (1991) sayılı kararının 10. paragrafında, yüksek seviyeli uluslararası toplantının yapılması için gerekli ilerlemelerin sağlanıp sağlanmadığı hususunda Genel Sekreter'i Kasım 1991 tarihine kadar Konsey'e rapor vermeye davet ettikten sonra şartların olgunlaşmamış olması hâlinde (SİSAV, 1993:23), Fikirler Dizisi'nin o tarihe kadar oluşacak hâlini duruma ilişkin değerlendirmesiyle birlikte, Konsey'e göndermesini rica etmiştir.[37]

2.6. 750 (1992) Sayılı ve 10 Nisan 1992 Tarihli BM Güvenlik Konseyi Kararı:

Genel Kurul'un 750 (1992) sayılı kararının 6. paragrafında, Genel Sekreter'in iyi niyet görevinin her iki toplumda olduğu ve her iki toplumun refahı ve güvenliğinin sağlanması amacına yönelik bu sürece toplumların eşit düzeyde katıldıkları ifade edildikten sonra 10. paragrafta, Genel Sekreter'in gayretleri sonucunda en geç Temmuz 1992 tarihine kadar Konsey'e rapor vermesini ve

[34] "KKTC Cumhurbaşkanı R.R. Denktaş'ın, BM Genel Sekreteri Diego Cordovez'i Kabul Ederek Yaptıkları Görüşmenin Tutanağınıdır", KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Dosya: Görüşme Tutanağı, Tarih: 21 Mart 1998.
[35] Bosna Hersek ve Kıbrıs, Kıbrıs Türk Kadınlar Birliği Yayınları, Lefkoşa, 1995, s. 3.
[36] KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Raif Denktaş ile 18.07.1999 tarihinde yapılan mülakat.
[37] UN Security Council, "Report of The Secretary-General on His Mission of Good Offices in Cyprus", S / 716, 11 October 1991.

"mevcut olabilecek herhangi bir güçlüğü aşmak amacı ile belirli tavsiyelerde bulunmasını"[38] istemiştir. Bundan dolayı raporun içeriği, özlü ve bundan sonra ne yapılması gerektiğine dair açıklayıcı düşünceler vardır.

Her şeyden önce raporun en önemli paragrafı, 34. paragraftır.[39] 34. paragraftan da anlaşılacağı gibi Genel Sekreter, Kıbrıs sorununun çözümü için "kararlı bir girişim" daha yapacağı belirtilmiştir. Bundan hareketle Genel Sekreter'in bu yeni girişimi, iki yeni unsur içermektedir.

1. İlk kez Güvenlik Konseyi'nin devreye girmesi istenmiştir. Özellikle Genel Sekreter'in bizzat kendisi veya temsilcileri, ilgili bütün taraflarla temasa geçerek, yeni girişimi aktif bir şekilde desteklemek için Güvenlik Konseyi'ne çağrıda bulunmuştur.

2. Genel Sekreter'in belirttiği görüş çerçevesinde, yeni girişimin başarısızlığa uğraması hâlinde alternatif bir hareket yolunun aranması gerekeceği de belirtilmiştir.

Şurası kayda değer ki, Genel Sekreter, askıda bulunan konular üzerinde ilerleme kaydedilmesine özel bir önem atfetmiş ve Türk tarafının şimdiye kadar görüş belirtmekte kaçındığı toprak ayarlamaları ve göçmenler konusunda daha çok yoğunlaşılması gerektiğine dikkat çekmiştir (SİSAV, 1993:23).

Bunun üzerine KKTC Cumhuriyet Meclisi, 30 Temmuz 1992 tarihinde Genel Sekreter Gali'nin kendisine verilen iyi niyet misyonunu aşarak, BM Güvenlik Konseyi'nin, Kıbrıs sorununa "görüşmeler yolu ile ve tarafların özgür iradeleri ile varılabileceği" esasına aykırı olarak öneri empoze etme yaklaşımının adaletsiz, dengesiz ve haksız bir yöntem olduğunu, bu yöntemle Kıbrıs'ta bir anlaşmanın yapılmasının ve yaşatılmasının imkânsız olduğunu, böyle bir yaklaşım doğrultusunda dayatılacak bir çözümün Kıbrıs Türk halkının özgür iradesinin ürünü olmayacağını ve reddedileceğini belirtmiştir (İsmail, 1998:250).

Cumhuriyet Meclisi, özellikle New York'ta KKTC heyeti üzerinde baskı egzersizine dönüşen tutumun, kabul edilmeyeceği görüşü ile uluslararası toplum tarafından haksız yere '*Kıbrıs Cumhuriyeti*' olarak tanınan Rum yönetiminin, sunî yaşam sürecinin uzatılması değil, uzlaşabilecek yeni bir anlaşma düzleminin yaratılması ve mevcut 'Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yaşamının gecikmiş de olsa sona erdiğinin tescili olması gerektiği inancıyla (İsmail, 1998:250), Genel Sekreter'in KKTC Cumhurbaşkanı'nın şahsında, Kıbrıs Türk halkı üzerindeki baskıcı tutumunu, Rum-Yunan isteklerinin bir tezahürü olarak gördüğünü açıklamıştır (Tamçelik, 2008:169).

KKTC Başbakanı ve Ulusal Birlik Partisi (UBP) Genel Başkanı Derviş Eroğlu, görev gereği *tarafsız* (Kepoğlu, 1995:55) olması gereken BM Genel Sekreteri'nin uygulamak istediği müzakere yöntemiyle,[40] Rum tarafının çıkarlarını ön planda tuttuğunu ifade etmiştir.

Eroğlu, 12 Mart 1975 tarihli ve 367 sayılı Güvenlik Konseyi kararıyla, Kıbrıs'taki iki eşit tarafa yönelik iyi niyet misyonunu üstlenmiş olan Genel Sekreter'in, bu görevi hâlen devam ettiğini, ancak, Gali'nin New York'ta uyguladığı müzakere yönteminin, üstlenmiş olduğu iyi niyet misyonunun sınırlarını çoktan aştığını, Kıbrıs Türk tarafını baskı ve tehditle karşı karşıya bırakarak, Kıbrıslı Türklerin güvenliğini tehlikeye attığını ve geleceğini belirsizliğe itecek tavizleri istemekle ısrar ettiğini ve bunun hiçbir iyi niyet ve müzakere yöntemiyle bağdaşmadığını belirtmiştir (Kepoğlu, 1995:56).

[38] UN Security Council, "Report of The Secretary-General on His Mission of Good Offices in Cyprus", S / 750, 10 April 1992.

[39] "Rum Sözcüsü'nün Değerlendirmesi", Simerini Gazetesi, 8 Nisan 1992, No:335, s. 2; "Rum Basın Özetleri", KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Dosya: Rum Basın Özetleri, Tarih: 8 Nisan 1992, s. 2.

[40] Milliyet Gazetesi, 5 Ağustos 1992.

Bunun yanı sıra sekiz başlık altında toplanan Fikirler Dizisi'nin bir bütün olduğunu vurgulayan Eroğlu, bu bütünün içerisinde bir veya iki unsuru ön plana çıkararak, adeta ön şart olarak ileri sürmek ve anlaşmanın bütününü görüşmeye yanaşmadan, New York egzersizini, çözüm yolunda gerçekleştirilen bir görüşme süreci olarak tanımlamak gibi yöntemlerin gerçekçi olamayacağını ifade etmiştir (Kepoğlu, 1995:56).

Aslında Eroğlu'nun böyle bir açıklamaya sevk eden şey, Genel Sekreter'in, New York'taki Ağustos görüşmelerinde Denktaş'a yaptığı baskıdır. Ayrıca Gali, hazırladığı haritayı (Atun, 1992, s.6; Şenyener, 1992, s.9) Denktaş'ın kabul etmemesi hâlinde, kendisini Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesine '*şikâyet*' (Deliceırmak, 1993:47) edeceğini ve onların, zorlayıcı önlemler alacağını ima etmesindendir.

Aslında Güvenlik Konseyi, Genel Sekreter'den yaşananlar hakkında bir rapor hazırlanmasını isteyebilmektedir. Ancak bunu isterken mevcut uluslararası güvenliği ve barışı tehlikeye sokacak şekilde veya durumu vahimleştirecek bir tavır takınmamaya özen göstermek zorundadır. Kaldı ki BM Şartı'nın 40. maddesi, durumu vahimleştirmekten çekinmesi gerektiğini de belirtmektedir. Ancak Genel Sekreter, Kıbrıs'ta toprak tavizini belirleyen haritaları ortaya çıkarmakla, hâlihazırdaki sükûn durumunu çatışmaya dönüştürebilecektir. Bu yüzden BM, barışı ve güvenliği korurken, önce koruyucu önlemleri almak zorundadır. Oysa Genel Sekreter, Kıbrıs'ta zorlayıcı önlemlere başvurarak durumu giderek zorlaştırmış konumdadır (Tamçelik:169).

Bugün dünyanın birçok yerinde sıcak çatışmalar sürerken BM, saldırgan unsurlara karşı zorlayıcı hiçbir önlem alamadığı hâlde, yıllardır sükûnet içinde bulunan Kıbrıs'ta zorlayıcı tedbirler almasını anlamak oldukça güçtür. Zira Kıbrıs'ta barışa karşı tehdit, barışın bozulması veya bir tecavüz hâli mevcut değildir (Tamçelik:169). Buna rağmen Genel Sekreter'in takındığı tutumun iyi niyet misyonundan öte bir şey olduğunu söylemek mümkündür.

Aslında Güvenlik Konseyi, BM sistematiği içinde icra kuvvetine sahip olsa da BM Şartı'nın prensiplerine uymak zorundadır. Özellikle bu konudaki 24. madde, Güvenlik Konseyi'nin görev ve yetkilerini sayarken, "BM amaç ve prensiplerine uygun olarak hareket eder"[41] denilmektedir.

Teşkilâta her yıl rapor vermekle görevlendirilen Genel Sekreter ise meseleye taraftar olanları uzlaştırmak ve ilgili taraflar arasında yansız olmak kaydı ile iş görmesi düşünülmektedir. Şart'ın 100. maddesindeyse Genel Sekreter'in icra ettiği görevleri sırasında hiçbir hükümetten veya otoriteden emir veya talimat almayacağını belirtilmiştir. Dolayısıyla tarafsız olması gereken Genel Sekreter'in, halihazırda Kıbrıs'taki durumu vahimleştirecek herhangi bir '*zorlayıcı önlem*' (coercive measure) almaya yetkisi yoktur (Akant, 1992:12). Ancak Genel Sekreter, Kıbrıs'ta taraflar arasında süren müzakereleri sekteye uğratmış ve sıkıntılı bir duruma neden olmuştur. Bundan hareketle "*Kıbrıs sorununu çözen kişi*" (Birand, 1992, s.17) olarak tarihe geçmek istediğinden, yaklaşık yarım asırlık bir konuyu, daha da karmakarışık bir hale getirmiştir.

2.7. 774 (1992) Sayılı ve 26 Ağustos 1992 Tarihli BM Güvenlik Konseyi Kararı:

Genel Sekreter'in hazırladığı ve Güvenlik Konseyi'ne sunduğu rapor, 'iyi niyet misyonu' çerçevesinde oluşturulmuştur. 101 maddeden oluşan ve 21 Ağustos 1992 tarihinde Güvenlik Konseyi'ne sunulan belge, 774 sayılı kararın çıkmasına neden olmuştur. Fakat bu raporu diğerlerinden ayıran bir özellik vardır. Zira bugüne kadar hazırlanan 'Kapsamlı Çerçeve Anlaşmalarının' hiçbiri, Güvenlik Konseyi'nin ilân edilen kararına ek olarak hazırlanıp sunulmuş değildir. Dahası toprak düzenlemeleri ile ilgili harita ve '*Fikirler Dizisi*'nin ekinde sunulan rapor, 26 Ağustos 1992 tarihinde kabul edilmiştir (Sözen, 1998:59). Bundan böyle Kapsamlı Çerçeve

[41] Bunun için bkz… UN Charter No:24.

Anlaşması taslak olmaktan çıkmış, uzlaşılması gereken bir metin olarak tarafların önüne getirilmiştir. Bugüne kadar böyle bir yöntem takip etmeyen Genel Sekreterlik, böylece iyi niyet misyonunu aşarak, '*müzakereci*' (Tamçelik, 2008:170) bir rol üstlenir duruma gelmişti.

774 (1992) sayılı kararla Güvenlik Konseyi, daha önceki kararlarının bir sonucu[42] olarak mevcut durumun devamının kabul edilemez olduğunu teyit ettikten sonra Ekim 1992 görüşmelerinden bir uzlaşmanın ortaya çıkmaması hâlinde, Genel Sekreter'in "*başarısızlığın nedenlerini belirtmesini ve Kıbrıs sorununun çözümlemek amacıyla 'alternatif hareket tarzlarını'*[43] *tavsiye etmesini*" (SİSAV, 1993:23; Tavşanoğlu, 1998:57) istemiştir. Bu yönü ile 10. madde ilginç bir maddedir.

Esasında bu konuyu, Genel Sekreter'in yetkisini *aşması* veya *aşmaması* yönünden mütalaa etmemek gerekmektedir. Çünkü Güvenlik Konseyi, 774 sayılı kararın 10. maddesiyle, 367 sayılı kararın ruhunu tamamen değiştirmiştir (Tavşanoğlu, 1998:58). Dolayısıyla Genel Sekreter'in misyonu bir yönü ile değiştirilmiş oldu. Artık Genel Sekreter'in görevi, *dostane teşebbüs* misyonundan çıkmıştır.[44] Hâlbuki bu misyon değişikliği, BM Şartı'na göre iki tarafın rızası olmadan yapılamazdı. BM Şartı'nın 38. maddesi bu yönü ile çok açıktır. O hâlde neden Türk tarafının buna itiraz etmediği belirlenememiştir.

BM'nin bütün eski Genel Sekreterleri, daha önce çıkan kararlarda genellikle *dengeli* bir yaklaşım sergilemişlerdir. Fakat Genel Sekreterliğe Butros Gali gelince, yöntem tamamen değişmiştir. New York görüşmelerinde, Rum Ulusal Konseyi'nin aldığı kararla aynı doğrultuda olduğu görülen raporu ve harita olmayan haritayı "*müzakere edilebilir, fakat değiştirilemez*" (Alasya, 1993:538) sözleri ile taraflara sunmuştur. Aslında bir tutum ve davranış, ne Waldheim, ne Cuellar döneminde görülmüştür. Kaldı ki diplomasi tekniğinde buna benzer uygulamalara rastlamak pek mümkün değildir.

Kıbrıs'ta mevcut statükonun yaşayabilir bir durum olmadığı hususunu değerlendiren Genel Sekreter, 26 Ekim'de başlayacak yeni görüşmelerde ilerleme kaydedilememesi hâlinde, Güvenlik Konseyi'nin "alternatif bir hareket tarzı bulmak"[45] için sorunun Konsey'e havale edileceği hakkında yapılan uyarı çok önemlidir. Bugünkü statükonun yaşayabilir bir çözüm olmadığı hususunda Genel Sekreter'in benimsediği görüş, Kıbrıslı Rumların evvelden beri benimsediği görüşten farklı bir şey değildir. Bu arada Kıbrıs Rum basını, Genel Sekreter'in, Kıbrıs sorununu "ya çözümlemeye ya da tamamıyla bırakmaya kararlı olduğunu"[46] bildirmiştir. Genel Sekreter'in 750 Sayılı Güvenlik Konseyi kararıyla, kendisine tam yetki verildiğini ve bu yetkinin içinde, harita sunmanın da bulunduğunu belirtmiştir. Bu yüzdendir ki New York görüşmelerinde, özellikle *toprak* konusunda Denktaş'a baskı yapılmıştır.[47]

Aslında Rum tarafı, Denktaş'a yapılmakta olan 'dayanılmaz'[48] baskıların bir sonuç vereceğine inanmış olmasından dolayıdır ki, Türk tarafının baskılara boyun eğmesi ve Gali Haritası'nı kabul etmesi beklenmektedir (Deliceırmak, 1997:61). Böylece Rum görüşüne göre Gali önerilerinin hayata geçmesi mümkün olabilecektir.

---

[42] "Gali'nin Raporu ve Rum Yönetimi", Filelefttheros Gazetesi, 26 Ağustos 1992, No:7521, s. 3; "Rum Basın Bülteni", TAKA, 26 Ağustos 1992, s. 3.
[43] Alternative courses of action.
[44] "Barış Umutları", Sabah Gazetesi, 26 Haziran 1992, No:41148, s. 7.
[45] "Gali'nin Raporu ve Rum Yönetimi", Filelefttheros Gazetesi, 26 Ağustos 1992, No:7521, s. 3; "Rum Basın Bülteni", TAKA, 26 Ağustos 1992, s. 3.
[46] "Denktaş ve Gali", Alithia Gazetesi, 5 Temmuz 1992, No:785, s. 3; "Rum Basın Bülteni", TAKA, 5 Temmuz 1992, s. 3.
[47] "Klerides'in Demeci", Agon Gazetesi, 29 Temmuz 1992, No:5214, s. 6.
[48] "Rum Tarafı Oyunu, Rakibin Yarı Sahasında Oynuyor", Agon Gazetesi, 24 Temmuz 1992, No:2034, s. 13.

Buna karşın Türk heyetinin bir mensubu, New York'ta toplananlarla sorunun çözümlenemeyeceğini, toprak sorununun ikinci dereceden olduğunu, önemli olanın Kıbrıslı Türklerin güvenliği olduğunu dile getirmiştir.[49]

Yapılan baskıları ve son gelişmeleri görüşmek üzere 20-23 Ağustos tarihlerinde toplanan KKTC Cumhuriyet Meclisi, 13 maddelik bir karar tasarısını onaylamıştır. Kararda, yaşanan bu durumu "görüşme sürecinin tümden kopmasına yol açtığı" (İsmail, 1998:201) şeklinde değerlendirilmiştir. Türk tarafı, BM Genel Sekreteri'nin iyi niyet misyonu çevresinde girişimlerde bulunduğunu ve her iki tarafın da onayı olmadan belge sunma yetkisinin olmadığını dile getirmiştir. Bu durum üzerine Rum liderliğini destekleyen ülkeler tarafından, KKTC'ye yönelik bir baskı kampanyası başlatılmıştır. Böylece müzakere süreci başlamadan sıkıntılı bir duruma girmiş oldu. Bunun üzerine Gali ve onun tavrını onaylayan Güvenlik Konseyi, Denktaş'a şu mesajı vermiştir: "*Bu belgelere itiraz olunmaz. Yeterince müzakere edilmiştir. İtirazlarımız konu dışıdır. Bize ya 'evet', ya da 'hayır' yanıtı vereceksiniz. Müzakere yapamazsın"*[50] denmiştir.

Bunun üzerine Denktaş, TBMM'de yaptığı bir konuşmada bu dayatma karşısında eğer müzakere yapılamayacaksa, New York'a gitmeyeceğini açıklamış ve müzakere yapılabilecekse, KKTC'deki Meclis toplantısının ardından New York'a gitmeye hazır olduğunu belirtmiştir. Denktaş'a göre bu işin doğrusu, *"sizden 'evet' veya 'hayır' yanıtı istemiyoruz. New York'a gelin, endişelerinizi ve sorularınızı ortaya koyun, müzakerelere devam edelim"*[51] şeklinde olmalıdır.

Oysa Gali, görüşme kapısını açık bırakmak yerine tehditkâr tavırlarla, Denktaş'ın '*müzakereleri başlatma*' isteğini reddetmiş ve görüşmeleri süresiz olarak ertelemiştir (Tamçelik, 2008:172). Bunun üzerine de Türk tarafını suçlayıcı bir rapor sunacağını açıklamıştır. Gali'nin istediği, Güvenlik Konseyi'nin ağır bir karar alarak BM önerilerine "*evet*" demeyen Denktaş'ı kınamaktır.[52] Hâlbuki müzakerelerin tıkanmasına neden olan süreç Genel Sekreter'in bizzat tavrıdır. Dolayısıyla bu koşullarda Türk tarafı için "*Denktaş, müzakerelerden kaçmasın; New York'a gitsin ve itirazlarını ortaya koysun*"[53] demek, gerçekçi bir yaklaşım değildir.

Aslında Genel Sekreter, kendisinden beklenmeyecek bir biçimde davranarak şimdiye kadar üstlenmiş olduğu rolün sınırları dışına çıkmış (İsmail, 1998c:298) ve farklı yöntemlerle müzakere yapmaya ve rapor yazmaya başlamıştır.

Buna göre Gali, raporunun sonlarına doğru birtakım açıklamalarda bulunmuştur. Raporunda, adadaki durumu huzursuz edici olarak nitelendirmiş ve bu durumun sona erdirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Özellikle Kıbrıs'ta *belirsizlik* ve *güvensizlik* gibi terimlerin kullanılması, bilinçli bir tercihin sonucu olarak görülmüştür. Bu ifadeye göre dünya barışını tehdit eden bir unsur olarak resmedilmiştir.

Aslında Genel Sekreter'in bu durumu vurgulamasındaki gayesi, işin içine biraz da Güvenlik Konseyi'ni çekmek içindir. Bundan da anlaşılıyor ki Gali'nin amacı, Kıbrıs'ta bugünkü durumun dünya için bir tehdit oluşturduğunu göstermek ve konuyu, Genel Sekreterliğin iyi niyet işlevinden çıkartıp (Soysal, 1992:32), doğrudan dünya barışını tehdit eden bir unsur olarak Güvenlik Konseyi'nin yaptırımlarıyla karşı karşıya bırakmaktır.

[49] "Denktaş'ın Önerisi Kabul Edilmedi", Fileleftheros Gazetesi, 25 Temmuz 1992, No:987, s. 1; "Rum Basın Bülteni", TAKA, 25 Temmuz 1992, s. 1.
[50] "Nasıl Anlatsak?", Kıbrıs Gazetesi, 18 Haziran 1993, No:2585, s. 3.
[51] "Nasıl Anlatsak?", Kıbrıs Gazetesi, 18 Haziran 1993, No:2585, s. 3.
[52] Kıbrıs'ın Dünü-Bugünü-Yarını, Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, İstanbul, 1995, s. 60.
[53] "Nasıl Anlatsak?", Kıbrıs Gazetesi, 18 Haziran 1993, No:2585, s. 3.

2.8. 789 (1992) Sayılı ve 25 Kasım 1992 Tarihli BM Güvenlik Konseyi Kararı:

Diğer Genel Sekreterlerden farklı olarak Butros Gali, küçük detaylar üzerinde bile pazarlık yaparak ve Türk tarafını sıkıştırma yoluna gitmiştir. Gali, özellikle Denktaş'ı işbirliği yapmaması halinde Güvenlik Konseyi'nin adada kendi çözümünü uygulayacak olmasıyla tehdit etmiştir.[54] Ancak büyük umutlarla başlayan görüşmeler, hiçbir ilerleme kaydedilemediğinden Kasım 1992'de sona ermiştir.

Ne var ki Gali, Denktaş'ı uzlaşmaz taraf olarak gördüğünden, Güvenlik Konseyi'ne sunduğu raporda genellikle Denktaş'ı suçlamıştır. Gali, özellikle Denktaş'ı çok önceden üzerinde uzlaşılmış konuları yeniden görüşmeye açmakla ve pratik sorunları öne çıkararak Rum göçmenlerin geri dönüşüne ve mülkiyet haklarına karşı çıkmakla itham etmiştir (Bölükbaşı, 2001:335). Ayrıca Gali, raporda adanın %28.5'ini Türklere veren plânının, Denktaş'ın üzerinde konuşulabilecek bir metin olarak dahi kabul etmemesinden yakınmıştır.

Raporun son kısmında ise "iki taraf arasında derin güven bunalımı"[55] olduğunu ve "bu durumun sürmesi halinde görüşmelerin başarılı olmasının hayal olacağını"[56] söyleyerek, durumu daha tarafsız sayılabilecek bir bakış açısıyla yorumlamıştır. Sonuç bölümünde Gali, toplumlararası ilişkilerin geliştirilmesi için güven artırıcı önlemlerin[57] artırılması için önerilerde de bulunmuştur.

Genel Sekreter, raporunda toplantıya katılan tarafların aldığı pozisyonları da açıkça ifade etmiştir. Genel Sekreter'in hazırladığı 'belge olmayan belge' ile her iki toplumun '*Fikirler Dizisi*'ne olan ilgisini, pozisyonlarını ve önem verdikleri konuları dile getirmiştir. Daha sonraki durumda, tarafların 'belge olmayan belgedeki' resmi pozisyonlarını açıklamış ve bu hallerini onaylamıştır. Dolayısıyla Genel Sekreter, hazırladığı belgede her iki tarafın resmi pozisyonunu ele almış ve gerçekçi bir şekilde yansıtmıştır. Böylece Genel Sekreter, 23 Kasım 1992 tarihinde Güvenlik Konseyi'ne iyi niyet misyonu çerçevesinde hazırladığı en son raporu sunmuştur (Necatigil, 1998:399).

Güvenlik Konseyi, 'iyi niyet misyonuyla' (S/24830) hazırlanmış ve Genel Sekreter'in 19 Kasım 1992 tarihindeki sunduğu raporu dikkate almış ve Butros Gali'yi tüm gayretinden dolayı takdirlerini açıklamıştır. Ne var ki Gali'nin, Türk tarafı üzerinde yaptığı baskının, '*iyi niyet misyonuyla*' bağdaşmadığı ortadadır (Tamçelik, 2000:397). Zira Genel Sekreter, New York görüşmelerinde '*iyi niyet misyonuyla*' değil, '*arabuluculuk*' misyonuyla yaklaşmış ve mevzuda '*müzakerecilik*' rolünü üstlenmiştir (Tamçelik, 2000:397). Bununla birlikte Güvenlik Konseyi, 21 Aralık 1992 tarihinde Genel Sekreter'in sunduğu rapora (S/24472) ekte haritada gösterilen toprak ayarlamaları da dahil, her şeyi onayladığını açıklamıştır.

Özellikle yapılan müşterek toplantılarda, amaçlanan hedeflerin elde edilemediğini, buna da Türk tarafının takındığı tutumun, Fikirler Dizisi'yle temelden farklı olmasından ileri geldiğini kaydederek, Kıbrıslı Türklerin suçlanmasına, Rum tarafının ise aklanmasına neden olmuştur.

Bütün bunları değerlendirildiği zaman sürecin Kıbrıslı Türkler için zor olduğu ve müzakere şansının azaldığı görülecektir. Çünkü Güvenlik Konseyi'nin 789 (1992) sayılı kararı ile '*iyi niyet*'

[54] "Secretary-General, Set of Ideas on an Overall Framework Agreement on Cyprus", KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşiv, Dosya: BM Önerileri, Tarih: 1992, s. 7.
[55] UN Security Council, "Report of The Secretary-General on His Mission of Good Offices in Cyprus", S / 24830, 19 November 1992, s. 4-5.
[56] UN Security Council, "Report of The Secretary-General on His Mission of Good Offices in Cyprus", S / 24830, 19 November 1992, s. 12.
[57] UN Security Council, "Report of The Secretary-General on His Mission of Good Offices in Cyprus", S / 24830, 19 November 1992, s. 14-15.

misyonu, bundan böyle '*hakemliğe*'[58] (arbirration) dönüştürmüştür. Ne var ki Türk tarafının buna karşı çıkması beklenirken, gerekli tepkiyi verdiğini söylemek mümkün değildir.

Aslında çözüme yönelik görüşmelerin ana konusu, *toprak paylaşımı* ve *üç özgürlüğe* dayanmıştır. Dolayısıyla ana konulardan tali konulara indirgenen bir yöntemin seçilmesi ile Türk tarafının anayasaya yönelik hassasiyeti göz ardı edilmiştir (Bölükbaşı, 2001:335). Hatta Genel Sekreter, Denktaş'ın '*Fikirler Dizisi*'ndeki önerilerine uygun hareket etmediği takdirde,[59] sorunu Güvenlik Konseyi'ne götüreceğini belirtmiş ve Türk tarafına gizliden gizliye tehdit etme yolunu seçmiştir. Zira Gali'nin anlayışına göre Türk tarafının istekleri kabul edilebilecek hüviyette değildir. Özellikle Türk tarafının bası istekleri mevcut Kıbrıs Cumhuriyeti'ni parçalayacak niteliktedir. Buna göre Türklerin talepleri ne kadar meşru olursa olsun mevcut devletin parçalanmasına yol açabilecek '*aşırı*' (Theophylactou, 1995:42) taleplere gem vurmak gerekecektir.

Genel Kurul ise kabul ettiği 789 (1992) sayılı kararda, biri Mart 1993'teki görüşmelerden önce, diğeri de görüşmeler sırasında uygulanması gereken iki hususa dikkat çekmiştir. Birincisinde, Mart 1993'de yapılacak ortak toplantılardan önce Gali'den, uygun göreceği şekilde hazırlık yapmasını ve görüşmeleri daha etkili bir şekilde yürütülmesini istemiştir (SİSAV, 1993:23). İkincisinde ise ne gibi ek yaklaşımlara ihtiyaç duyulacağını belirterek, Konsey'le birlikte toplantı sırasında gelişen olayların muntazam bir şekilde değerlendirilmesini talep etmiştir.

Bundan hareketle Genel Sekreter'in belirlenen yeni yetkileri, iki yönden incelenmesi gerekecektir. Bunlardan birincisi, Genel Sekreter'in Genel Kurulu'ndan aldığı yetkileri, Kıbrıs'ta iki ayrı egemen toplumun mevcudiyetinin tanınmasına yönelik bir zemin üzerinde kullanılıp kullanılamayacağı, diğeri de Genel Sekreter'in '*iyi niyet*' görevinin içeriği ve bu görevin zaman içinde kabul edilen Genel Kurul kararları ile '*arabuluculuğa*' ve hatta '*hakemliğe*' dönüşüp dönüşmediği ve dönüşmüş ise bunun eski hâliyle icra edilip edilemeyeceğinin belirlenmesidir.

Her şeyden önce Genel Kurul kararlarıyla Genel Sekreter'e verilen '*iyi niyet*' misyonu, Kıbrıs'ta iki egemen toplumun oluşturulmasına ve bu iki egemen toplumun, kendi özgür iradeleriyle bir *federasyonun* oluşturmasına imkân sağlayıp sağlamadığı hususları hukukî ve siyasî olarak incelenmelidir.

Buna göre Genel Sekreter, *self-determinasyon* ve onun gereği olan *egemenlik* kavramının 1989-1990 döneminde ortaya atıldığını ve bu durumun kendine verilen görevin dışında kaldığı gerekçesiyle bir şey yapamayacağını belirtmiştir. Dolayısıyla Genel Sekreter, bu durumu hemen hemen her raporunda dile getirmiştir.

Genel Kurul da Genel Sekreter'in bu yaklaşımını kabul etmiş ve Kıbrıs Türk halkının *egemenlik* kavramındaki ısrarını göz önünde bulundurarak, '*tek egemenlik*', '*tek uluslararası kimlik*' ve '*tek vatandaşlık*' (SİSAV, 1993:30) deyimlerini geliştirmiştir. Buna mukabil Türk tarafı, Genel Kurul'un ve Genel Sekreter'in bu yaklaşımına etkili bir şekilde itiraz etmediği için Genel Sekreter'in mevcut yetkisiyle, yeni kurulacak federasyonun iki egemen devletten oluşması fikrinin bağdaştırılamayacağını bile bile Genel Sekreter'in himayesindeki toplumlararası görüşmelere devam etme yolunu tercih etmiştir.

Genel Sekreter'in Türk tarafına karşı sert bir tutum içine girmesinin ardından, Güvenlik Konseyi de 789 sayılı karar ile bu tutumunu pekiştirmiştir (Alasya, 1993, s.9). Böylece Türk tarafı, Gali tarafından '*Fikirler Dizisi*' çerçevesinde görüşmelere devam etmeye zorlanmıştır.

[58] 1997 Yılı Sonu itibarıyla Kıbrıs Sorunu, Hazırlayan: Dış Politika ve Savunma Grubu, Siyasî ve Sosyal Araştırmalar Vakfı (SİSAV), İstanbul, 1998, s. 4.

[59] "Secretary-General, Set of Ideas on an Overall Framework Agreement on Cyprus", KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşiv, Dosya: BM Önerileri, Tarih: 1992, s. 7.

Kıbrıs'ta kalıcı bir barışın sağlanması için TBMM, yapılan müzakerelerin her türlü baskı denemelerinden uzak bir ortamda geçmesini, kalıcı bir uzlaşmanın vazgeçilmez bir koşulu olarak gördüğünü açıklamıştır.[60] Oysa uluslararası sorunlarda barışçı çözüm bulunması için böyle zorlaştırıcı tedbirlere gerek yoktur.

Öte yandan Genel Sekreter'e tanınan yetki, '*arabuluculuk*' yetkisiyle de bağdaşmamaktadır. Zira Genel Sekreter, tarafların uzlaşmasını kolaylaştırmak için '*iyi niyet girişimi*' yapmakla görevlendirilmiştir (Gürel, 1993:115). Dolayısıyla Genel Sekreter'in görüşmeleri sınırlandırma veya yönlendirme yetkisi yoktur. Ne var ki New York'taki görüşmeler, Butros Gali'nin ve Güvenlik Konseyi'nin daimi üyelerinin, Türk tarafına uygulatmak istedikleri bir oldu-bittiyle başlamıştır.[61]

Buna göre Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesinin temsilcileri, New York'taki görüşmelere, Türk tarafına haber verme gereği duymadan katılmışlardır (İlhan, 1992, s.11). Beşlerin toplantıya katılmaları, Türk tarafınca tepkiyle karşılanmış ve kendilerine söz hakkı verilmediği için şikâyette bulunmuştur. Bunun üzerine Genel Sekreter'in tutumu ile Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesinin görüşme sürecine zorla katılarak yöntemi değiştirmeye çalışmalarının kabul edilemeyeceğini kaydeden KKTC Meclis Başkanı Atun, *"diplomasi ayıbı denebilecek azarlamalara kadar yönelmeleri ise hiç kabul edilemez ve kimseye yarar da sağlamaz"*[62] demek zorunda kalmıştır. Ancak Gali ve Beşler, Kıbrıs görüşmelerinde yeni bir yöntem değişikliğine gitmişlerdir. Bu durumu, Mümtaz Soysal şöyle değerlendirmiştir.

Görünüşte, Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesi, görüşmelerin ilk günkü açılış toplantısına "bilgi almak ve ilgilerini göstermek" (Gürel, 1993:120) için katılmışlardır. Ama asıl maksat, Kıbrıs görüşmelerini Genel Sekreter'in gözetiminde iki toplumun eşit olarak sürdürdükleri bir süreç olmaktan çıkartıp, uluslararası konferansa dönüştürmektir (Soysal, 1993, s.12). Beş daimi üye, açılış toplantısının başlangıcında bulunup çekilmiş olsalar bile bunun anlamı, daha sonraki aşamalarda da istedikleri zaman, görüşmelere katılma imkânını kendilerinde gördüklerini göstermektir.

Böylece Türkiye ve Yunanistan itiraz ederlerse, '*ikili*' görüşmeler, önce '*yedili*' sonra da '*dokuzlu*' bir uluslararası konferansa dönüşmüş olacaktır. Özal'ın gayretkeşliği ve Amerika'nın isteği, '*Dörtlü Konferans*' düşüncesi giderek hayata geçmeye başlamıştır (Gürel, 1993:121). Zaten BM'nin başlangıçtan beri, '*Dörtlü Konferans*' yerine, "*Türkiye ile Yunanistan'ın da katılacağı uluslararası konferans*" (Gürel, 1993:121) deyiminin kullanması boşuna değildir. Soysal'ın ifadesiyle Türk diplomasisi, kendi iyimserliğinin ve saflığının bedelini ödemektedir (Gürel, 1993:121).

789 sayılı karardan da anlaşılacağı üzere Kıbrıs sorunun çözülmesi yönünde yapılan çalışmalarda, varılacak çözümün kalıcılığından çok, sorunun bir an önce çözmesine ağırlık verildiği görülmüştür. Bu aceleciliğin vardığı sonuçlar o derece büyümüştür ki, Genel Sekreter, mevcut görev talimatının dışına çıkmakta beis görmemiştir. Aslında Kıbrıs, bugün itibarıyla dünya barışını tehdit eden sıcak anlaşmazlıklardan biri değildir. Doğaldır ki, sorunun mümkün olan en kısa sürede çözümlenmesinde yarar vardır. Ancak çözüme bir an evvel varılmasından çok, çözümün sürekli, yaşayabilir, adil ve kalıcı olması, gelecekte çok daha ciddi çatışmalara yol açabilecek unsurları içermemesi açısından öncelik taşımalıdır. Oysa çözüm diye Türk halkına biraz da aba altından sopa gösterilerek sunulan formül, hem dünyada etnik sorunları bulunan ülkelere

[60] "TBMM'nin 10 Haziran 1993 Tarihinde 'Kıbrıs Sorunu' ile İlgili Olarak Oy Birliğiyle Onayladığı Tarihi Bildiri", Tutanak Dergisi, 10 Haziran 1993, s. 303.

[61] "BM Genel Sekreteri Özel Temsilcisi Jeo Clark'ın, Genel Sekreter'in Kıbrıs'taki İki Toplumun Lideriyle Yaptığı Ortak Görüşmelere İlişkin Açıklaması", Kıbrıs Gazetesi, 18 Haziran 1993, No:568, s. 15.

[62] "Atun: Hükümet Sorumluluk Altındadır", Kıbrıs Gazetesi, 18 Haziran 1993, No:235, s. 2.

yapılmış zorlamaların ne tür patlamalara yol açabileceğini kanıtlayan son kanlı gelişmeleri, hem de Kıbrıs'ta daha önce yaşanılan trajedinin nedenlerini yeterince göz önünde tutmadığı ve hiçbir yeterli gerekçe yokken sadece "bu iş bir an evvel bitsin" (SİSAV, 1993:36) mülahazasından kaynaklandığı izlenimini vermektedir.

Aslında bu yöntem, tehlikeli bir yoldur. Zira bu çerçevede sağlanan bir çözüm, bugünkü fiilî durumu aratacak ölçüde tehlikeli bir nitelik taşıyabilecektir. Bundan dolayı Kıbrıs'ta kalıcı bir çözüme ulaşmak, arzu edilen bir gelişme olmakla beraber, şu anda bu çözümü akşamdan sabaha ve her ne pahasına olursa olsun bulmayı gerektirecek patlamaya hazır ve tehlikeli bir durum yoktur. Kaldı ki Kıbrıs'ta acil bir çözümün bulunmasını gerektirecek bir durum da söz konusu değildir. Bu durumda Türkiye'ye, adadaki Türk liderliğine baskı yapmadı diye yaptırımlar uygulanması veya Türkiye'nin uluslararası camiadan dışlanması, mantığın kabul edebileceği bir davranış değildir. Aslında böyle bir şeyi yapabilecek güce sahip ülkeler için özellikle Türkiye ile iyi ilişkiler sürdürmenin önemi büyüktür. Gerçi Türk tarafını karşıya almanın faturası, Rumlara adada hegemonya kurmayı mümkün kılacak koşulları yaratmanın veya bu suretle Yunanistan'ı memnun etmenin kendilerine sağlayacağı marjinal yararla ölçülmesi mümkün değildir. Bir an için böyle bir hesap hatası yapabileceği varsayılsa bile, sorunun ortaya çıkmasından bu yana, gerek Türk halkı, gerekse Türkiye tarafından yapılan fedakârlıklardan ve çekilen sıkıntılardan sonra bütün emeklerini silip süpürecek ve Türkleri yeniden Rumların merhametine terkedecek koşullara Türkiye'nin razı olması düşünülemez. Bu bakımdan çözüm çalışmalarının vardığı bu aşamada, konuya, sağduyu ile yaklaşmakta yarar vardır.

3. BM Genel Sekreterliğinin Kıbrıs Meselesindeki Tavrının Analizi:

Özellikle Kıbrıs konusunda tehlikeli bir başka yaklaşım daha vardır. O da mevcut meselede *soğukkanlılığı* ve *sağduyuyu* devre dışı bırakmak ve *infiale* kapılmaktır. Günümüzde hiçbir devletin gücü, ne olursa olsun kendisini uluslararası camiadan soyutlaması veya belirli kuralların dışına çıkabilecek davranışları benimsemesi doğru ve sonuç verici bir yaklaşım değildir. Bu bakımdan haksız davranışlara kızıp, başlamış ve devam eden müzakereleri kesmek pek tercih edilmemiştir. Dolayısıyla BM nezaretinde yapılan müzakereleri, Türk tarafının boykot etmesi pek düşünülecek bir yaklaşım değildir.

Bu yönü ile haksızlıkları kanıtlamak için mücadelenin verileceği yer, bizzat müzakere sürecinin kendisidir. Ancak Türk tarafını, kabul edilmesi mümkün olmayan gerekçelerle de zorlanmamalıdır. Buna mukabil müzakere sürecinin kesilmesinin sorumluluğunu Türk tarafına yüklemek, Türkiye ve KKTC tezlerine büyük zarar vereceği açıktır (Deliceırmak, 1993:119).

Ancak yukarıda çizilen tabloya göre Türk tarafının paniğe kapılıp, Kıbrıslı Türklerin zararına olacak birtakım talepleri kabul etmek de doğru değildir. İkinci bir yanlışlık ise haksız taleplere muhatap olundu diye infiale kapılarak, yıllardır süren ve epeyce mesafe alınan sürecin kesilmesi ve bunun sorumluluğunun Türk tarafına yüklenmesi olacaktır (Günver, 1992, s.18).

Aslında yıllardır süren çözüm çalışmalarının temel amacı, yeni esaslar üzerine oturtulacak bir Kıbrıs Devleti'nin kurulmasıdır (Tamçelik, 2008:177). Başlangıçta da değinildiği gibi kurulacak devletin dayandığı esaslar ne olursa olsun, daha önce belirtilen nedenlerle, mevcut gerekçelerin icap ettirdiği nihaî bir çözüm değil, koşulların zorladığı yeni bir geçici çözüm olacaktır. Denilebilir ki, *"madem nihaî çözümün bu olmaması gerekir, o takdirde boşuna zaman kaybetmeyelim. Bu süreci burada kesip, fiilî koşullara ve dünyadaki yeni akımların ortaya çıkardığı durumun icaplarına cevap verecek bir çözümden başka bir çözüm kabul etmeyeceğimizi ilân edelim"* (SİSAV, 1993:37) şeklinde olmalıdır. Bu görüşte, ciddi bir mantık algısı vardır. Ayrıca bu görüş, gönüllere hitap eden bir nitelik de taşımaktadır. Ancak mevcut ortam, henüz bunu kaldırabilecek nitelikte değildir.

Örneğin Kıbrıs sorununda Genel Sekreter'in mevcut görev talimatı 649 sayılı kararla başlayıp, 789 sayılı kararla devam eden ve mevcut olan bazı ibarelerle, daha belirgin bir şekilde değişikliğe uğradığını ve bu değişiklikle, Genel Sekreter'in görev boyutu bir tür '*hakemliğe*' dönüştüğü görülmüştür (SİSAV, 1993:6). Oysa Genel Sekreter'e başlangıçtan beri verilmiş görev, '*iyi niyet*' misyonudur. Aslında bu gelişmeye, Türkiye'nin ciddi bir şekilde karşı koyması gerekmektedir. Her ne kadar daha önceden alınan kararların değiştirilmesi beklenmese de 789 sayılı karar ve bu yolla Genel Sekreter'in adı geçen raporunun tartışılmaya açılması önemli bir nokta olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu yüzden Türkiye'nin, Genel Sekreter'in görev algısını değiştirmiş olması ve önerilen unsurların, Kıbrıs'ın geçmişinde yaşanılan trajediyi engellemekten uzak olacağını anlatması gerekecektir. Her şeyden önce Genel Sekreter'in, etnik sorunları bulunan ülkelerindeki yanlış uygulamaların nasıl patlamalara neden olduğunu ve son gelişmeler ışığında bunun ne kadar önem taşıdığını algılaması elzemdir. Zira Kıbrıs'ta bu yaklaşımın ileride doğuracağı vahim tehlikeleri, 789 (1992) sayılı kararla gidermek ve raporun asıl mimarları olan, başta ABD olmak üzere İngiltere gibi devletlerin anlaması veya algılaması gerekecektir.

Özellikle 789 sayılı kararda Kıbrıs'ta iki eşit toplumun iki ayrı bölgeden hareketle tam bir siyasî eşitlik içinde ve ortak yönetim tarzında birleştirilmesi hedeflenirken, Genel Sekreter'in nezaretinde yapılan görüşmelerde 649 sayılı karar göz ardı edilmiştir (Deliceırmak, 1993:117). Dolayısıyla Genel Sekreter'in taşıdığı misyonun sadece *gözetim* ile sınırlandığı hükümleri meskût sayılmıştır (Alasya, 1993, s.535). Ayrıca bu karar, iki toplumun siyasî bakımdan tam bir eşitlik içinde olduğu ve ayrı bölgelerde yaşayacakları da bu metinde tasrih edilmiştir. Hal böyle olunca Genel Sekreter, bunu da saklamış ve görevinin sınırlarını nerede ise '*hakem*'[63] düzeyine çıkararak misyonunun sınırlarını ihlal etmiştir.[64]

Diğer bir husus da sorunun çözüm yöntemiyle ilgilidir. Hâlen bugün dahi çözüm çalışmaları, Genel Sekreter'e verilmiş olan '*iyi niyet görevi*'[65] çerçevesinde yürütülmektedir. Ancak bu görüşmelerden fazla başarı sağlanamadığı da bilinmektedir. Ayrıca şimdiye kadar alınan kararlar ve taraflardan birinin meşru hükümet olarak tanınması, BM'nin çözüm çalışmalarında iki taraf arasında eşit mesafede olmasını en azından güçleştirmektedir. Buna mukabil BM'nin etkili bir baskı ve yaptırım gücünün olmadığı da bir gerçektir. Bu durum, belirli bir çözümün empoze edilmesi riskini azalttığı gibi (SİSAV, 1998:6), gerçeklerin anlaşılması için ihtiyaç duyulan

[63] Daha sonraki yıllarda Rum basınında yer alan haberlere göre Rum lideri Glafkos Klerides, Rum tarafının taleplerini bildiren bir mektubu BM Genel Sekreteri'ne gönderecek, "*üst hakem*" rolü üstlenmek yerine, "*iyi niyet*" misyonuyla müzakerelere yardımcı olmasını talep etmiştir. Bunun için bkz… "Rum Tarafının İtirazları Belli Oldu", Kıbrıs Gazetesi, 5 Aralık 2002, No:562, s. 1.

[64] Oğuz Gökmen, "789 Sayılı Karar", Türkiye Gazetesi 17 Aralık 1992, No:95224, s. 12; "Mesut Yılmaz: Karar, Müzakereye İmkân Tanımıyor", Hürriyet Gazetesi, 9 Aralık 1992, No:45117, s. 21.

[65] İslâm Konferansı Teşkilâtı da BM Genel Sekreteri'nin "*iyi niyet misyonu*" ile ilgili çalışmalarına tam destek verdiğini açıklamıştır. Bunun için bkz... Resolution No:9/6 – P (IS) on The Situation in Cyprus Adopted by The Islamic Summit 9-11 December 1991 – Dakar Summit; Resolution No:14/7 – P (IS) on The Situation in Cyprus Adopted by The Islamic Summit 13-15 December 1994 – Morocco Summit; Resolution No:16/8 – P (IS) Adopted by The Islamic Conference of Foreign Ministers The Cyprus Question and The Turkish Muslim Community of Cyprus 16-22 May 1977 – Libyan Arab Jamahiriya; Resolution No:14/14 – P (IS) Adopted by The Islamic Conference of Foreign Ministers The Question of Cyprus, Bangladesh, 6-11 December 1983; Resolution No:41/19 – P (IS) Adopted by The Islamic Conference of Foreign Ministers The Question of Cyprus, Egypt, 31 July-5 August 1990; Resolution No:41/19 – P (IS) Adopted by The Islamic Conference of Foreign Ministers The Question of Cyprus, Istanbul, 4-5 August 1991; Resolution No:41/19 – P (IS) Adopted by The Islamic Conference of Foreign Ministers The Question of Cyprus, Morocco, 10 –12 December 1994; Resolution No:41/19 – P (IS) Adopted by The Islamic Conference of Foreign Ministers The Question of Cyprus, Guinea, 9-12 December 1995; Resolutions on Cyprus – Adopted The Organization of The Islamic Conference (OIC), Published by The President's Office - TRNC, Nicosia, 1996.

zamanın sağlanmasına da fırsat tanımıştır. Hâlbuki ABD ve AB patentli bir çözüm yöntemi,[66] Genel Sekreter'inkinden daha geniş bir hareket serbestîsine sahip olunması, çözüm şeklinin federasyon olmaya devam etmesi ve sonucu çabuklaştırmak için ellerindeki tüm baskı imkânlarını sonuna kadar kullanacak olması açısından, Türk tarafının avantajına olmayabilecektir. Sonuç olarak çözüm çalışmalarının Genel Sekreter'in '*iyi niyet misyonu*' çerçevesinde sürmesi, Türk tezi bakımımızdan daha az sakıncalı[67] olacağı ortadadır.

Buna rağmen Türk tarafı, Gali'nin Türkiye'nin bölgedeki millî çıkarlarını[68] ve Kıbrıs Türk halkının uluslararası anlaşmalardan doğan haklarını hiçe saydığını (Atun, 1993, s.21) iddia etmek pek de yanlış değildir. Türk tarafı, bu iddiasının temelini Gali'nin Kıbrıs sorununu iyi bilmemesine[69] ve Kıbrıslı Türklerin müktesep haklarından bihaber olmasına dayandırmaktadır.

Ancak Genel Sekreter Butros Gali, kendine has kuralları ve gücü olan bir Genel Sekreterdir. Aynı zamanda Kıbrıs'ta kalıcı çözüme ulaşabilmek için her iki tarafa da baskı yapabilecek bir kişiliğe sahiptir. Hatta yetkisini aşarak, emredici bir hüviyet[70] de kazanmıştır.

Gali, özellikle daha da ileri giderek, Türk tarafına ihtarda bulunarak, mevcut pozisyonunu değiştirmesi gerektiğini ifade etmiş (Deliceırmak, 1993:241) ve bunu Fikirler Dizisi'nin 45. paragrafının (f.) maddesinde (Moran, 1992:11; Moran, 1998:72) ifade etmiştir. Bu yönü ile Genel Sekreter'in takındığı tavır, hiçbir siyaset bilimcinin, uluslararası hukukçunun veya diplomatın kabul edebileceği açıktır (Ertegün, 1984:72-74; Moran, 1998:87).

Gerçekten de Gali, daha önceki anlaşmaların hiç birinde bu denli geniş bir çözüm plânı önermediği için her iki tarafa da zorla kabul ettirebileceğine inanmıştır. Bu yüzden Genel Sekreter'in '*iyi niyet misyonu*' çerçevesinde hazırladığı "*öneri paketi*" (Necatigil, 1998:399), Güvenlik Konseyi'nde aynen desteklenip onaylanmıştır (SİSAV, 1993:6-7). Böylece Genel Sekreter, hazırladığı çözüm plânını uygulamaya koymuştur. Hâlbuki Genel Sekreter'in Kıbrıs'taki misyonu sınırlıdır (İsmail, 1998c:225) ve çözüm plânı hazırlamaya veya çözüm empoze etmeye yetkisi yoktur.

Gerçi BM Şartı'nın 99. maddesi Genel Sekreter'e siyasî bir rol oynama imkânı sağlamaktadır (Köni, 1995:52). Genel Sekreter, diplomatik çözüm yollarını açarak, arabuluculuk görevinde bulunarak ve barış gücü operasyonları düzenleyerek, bazı buhranların çözümüne katkıda bulunabilmektedir. Ayrıca Genel Sekreter'in otoritesi, bu olaylara katkısını arttırabilecektir. Ne var ki Kıbrıs'ta, Genel Sekreter'in bu yöntemi uygulayabilecek ne bir buhran, ne de bir sıcak çatışma vardır.

Hâl böyleyken Gali'nin göreve başladığı 1992 yılının başından itibaren, Kıbrıs'taki toplumlararası görüşmeler, önemli ölçüde hız ve yoğunluk kazanmıştır. Kaldı ki bu dönemde Genel Sekreter, iyi niyet görevini terk ederek zorlayıcı ve tehditkâr yöntemlerle toplumlararası görüşmeleri yürütme yöntemini seçmiştir (Deliceırmak, 1997:186). Özellikle bu dönemdeki

[66] "Denktaş'ın Tutumu ve Demeçler", Filelefthеros Gazetesi, 2 Eylül 1992, No:8541, s. 1; "Rum Basın Özetleri", KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Dosya: Rum Basın Özetleri, Tarihi: 2 Eylül 1992, s. 1; "KKTC Cumhurbaşkanı R.R. Denktaş'ın, BM Genel Sekreteri Diego Cordovez'i Kabul Ederek Yaptıkları Görüşmenin Tutanağınıdır", KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Dosya: Görüşme Tutanağı, Tarih: 21 Mart 1998.

[67] Pek tabiî ki bu görüşün tersini savunanlar da vardır. ANAP Bitlis eski Milletvekili Kâmran İnan, 10 Haziran 1992 tarihinde TBMM'de yaptığı bir konuşmada "*BM'ye bu işte rolünün bittiğinin bildirilmesi ve BM'nin devre dışı bırakılması gerektiğini*" söylemiştir. Bunun için bkz… "TBMM'de Ortak Görüş", Kıbrıs Gazetesi, 18 Haziran 1993, No:524, s. 3.

[68] Türkiye'nin Dışişleri Bakanlığı Sözcü eski Yardımcısı Sermet Atacanlı "*Genel Sekreter'in iyi niyet görevinde ne kadar başarı sağlayabileceği sual konusudur*" şeklinde bir açıklama yapmıştır. Bunun için bkz… "BM Bildiğini Okuyor", Sabah Gazetesi, 1 Temmuz 1998, No:85461, s. 9.

[69] "Butros Gali ve Türkler", Filelefthеros Gazetesi, 1 Kasım 1992, No:2365, s. 1; "Rum Basın Bülteni", TAKA, 1 Kasım 1992, s. 1.

[70] "Klerides'in Konuşması", Simerini Gazetesi, 3 Temmuz 1996, No:7541, s. 11; Moran, 1998:72; Deliceırmak, 1997:186.

önerilere "*evet*" veya "*hayır*"[71] şeklinde cevapların verilmesi istendiği veya "*bu sorunu sınırlandırılmış bir sürede sonuçlandıracaksınız*"[72] şeklindeki uygulamaların önem kazandığı bir süreçtir. Bu durum, devletler hukukuna ters düştüğü gibi ABD yetkililerinin her vesileyle "*baskı yoktur*"[73] sözlerini de boşa çıkarmaktadır.

Gerçekten de 1990 yılına kadar bu çerçevede yürütülen Genel Sekreter'in yetkileri, 649 (1990) sayılı Güvenlik Konseyi kararının 4. maddesiyle yozlaştırılmaya başlanmıştır. Bu yozlaşma, 649 (1990) sayılı kararı izleyen kararlarla gittikçe belirginleşmiştir. Genel Sekreter'in '*iyi niyet*' görevi, evvela '*arabuluculuğa*', daha sonra da '*hakemliğe*' dönüştürülme istidadı göstermiştir. Gerçek şu ki, 649 (1990) sayılı kararda "*telkinlerde bulunmaktan*" (SİSAV, 1993:31), 750 (1992) sayılı kararda "*belirli tavsiye yapmaktan*" (SİSAV, 1993:31), 774 (1992) sayılı kararda "*sorunu çözümlemek amacıyla alternatif hareket tarzları tavsiye etmekten*" (Tamçelik, 2008:179) ve nihayet 789 (1992) sayılı kararda Mart 1993 görüşmelerinin başlamasından önce "*görüşmelerin biçiminde yapılabilecek değişiklikleri incelemek amacıyla önerilerde bulunmaktan*" (SİSAV, 1993:31) söz edilmiştir.

Bu değişikliklerin sonucu olarak genel Sekreterlik makamı, '*iyi niyet*' görevinin hudutlarını aşan davranışlarda bulunmaya başlamış, tarafların önerilerini yaklaştıracak noktaları bulunacağı yerde, kendi başına öneriler hazırlamış ve nasıl ortaya çıktığı bilinmeyen haritalı yeni bir '*Fikirler Dizisi*' üretmeye çalışılmıştır. Hatta misyonunda daha da ileri giden Genel Sekreter, kendi belirlediği çerçevenin dışına çıkan tarafları ise eleştirilerek, belirlenen çerçeve içinde kalmaya zorlamıştır (Tamçelik, 2008:179).

Dolayısıyla BM gibi bir teşkilât, demokratik ilkelerin öne çıkarılıp uygulanması sağlanacağı yerde, ilgili ülke çıkarlarının ve baskılarının kanalize edildiği bir araç hâline gelmiştir. Bu kapsamda Gali Fikirler Dizisi'nde, azınlıkta olan Kıbrıslı Türklerin çoğunluktaki Rum halkının hâkimiyetinde girip erimesi önleneceği yerde başka başka konulara değinilmiştir.[74] Hâlbuki Gali'den, iyi niyet girişimlerini, BM gücünü istismar etmeden kollektif insan hakları (Özkan, 2012:2056-2057), demokratik esaslar ve çağımızda etnik ihtilafların çözümü için öngörülen ilkeler üzerine inşa etmesi beklenmektedir (Olgun, 1993, s.9). Böylece Genel Sekreter'in iyi niyet misyonu başarıyla tamamlanmış olacaktır.[75] Zira Kıbrıs meselesinde kalıcı çözüm, ancak böyle olabilecektir. Eğer BM'nin tutumu değişmez, "dediğim dedik" (Birand, 1992, s.21) yaklaşımıyla devam ederse, Kıbrıs'ta adil bir barışa ulaşmak oldukça zordur. Çünkü günümüzde BM'nin, kimi zaman çıkar hesapları, kimi zaman rekabet duyguları, kimi zaman ittifakların etkisiyle taraf tutmaları, kimi zaman da bilgisiz, gerçeklerle bağdaşmayan (Sirmen, 1997, s.16) ve kendi iradesiyle çözüm üretebileceğine inanan, uluslararası bir teşkilât olduğu bilinmektedir. Ancak kuşku yok ki, BM gibi bir kurum, bütün eksiklerine ve yanlışlarına karşın gerekli ve yararlı bir kurumdur. Ne var ki BM, işlevini yerine getirmeye çalışırken, dünyanın çeşitli bölgelerindeki toplumların iradesi yerine, onları hiçe sayarak kendi iradesini ikame etmeye çalıştığı da olmuştur.

Dünyanın *Kıbrıs meselesi* diye adlandırdığı uluslararası bir meseleye, hukuk dışı siyasî dayatmalarla ve neredeyse meseleye taraf olanlar dışında herkesin söz sahibi olduğu ve "*adadaki her iki toplum için*" veya "*bu toplumların yerine*" (Ulus, 2003:46) gibi çözümler empoze ettiği görülmüştür.

Bu nedenle Kıbrıs meselesi, BM'nin '*arabuluculuğu*' çerçevesinden çıkartılması (Moran, 1997:6) ve adadaki iki halkın kendi arasındaki görüşmelerle çözümlenebilecek bir sorun haline

[71] Kıbrıs'ın Dünü-Bugünü-Yarını, Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, İstanbul, 1995, s 60.
[72] Kıbrıs'ın Dünü-Bugünü-Yarını, Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, İstanbul, 1995, s 60.
[73] İsmail Soysal, "Kıbrıs'ta Tek Çare Konfederasyon", Cumhuriyet Gazetesi, 9 Aralık 1992, No:85421, s. 14.
[74] "KKTC ve AB Üyeliği", Zaman Gazetesi, 24 Mart 1998, No:45261, s. 17.
[75] "1990 Yılında Sunulan 27 Sayfalık Türk Önerileri", KKTC Cumhurbaşkanı Arşivi, Dosya: Türk Önerileri, Tarih: 1990.

getirilmelidir. Çünkü BM'nin aracılığı, sorunu daha fazla karıştırmaktan başka bir işe yaramamaktadır (İsmail,1998c:298). Hatta bununla ilgili olarak BM Genel Sekreteri'nin Kıbrıs'ta Özel Temsilciğini yapmış olan Hugo Gobi, Genel Sekreterliğin 20 yıldır çıkışı olmayan bir yolda olduğunu[76] ve bu yolu, BM'nin tüm organlarının tasvip ettiğini[77] belirtse de bu yoldan geri dönüşün zor (Denktaş, 1996:4) olduğunu da ifade etmiştir.

Aslında Kıbrıs sorununun BM çerçevesinde barışçı, hakça ve kalıcı bir çözüme kavuşturulması ile ilgili çabalar,[78] her iki tarafa da geniş bir manevra sahası sağlamıştır.

Her şeyden önce 1974'ten sonra konuya doğrudan müdahil olan taraflar daha rahat hareket etme şansını elde etmişlerdir. Bu rahatlık, tahmin edilebileceği gibi, çatışma alanını ve şiddetini daha da artırmıştır. Bu tehlikeli durum, sadece adadaki Kıbrıs Türk ve Rum toplumlarını etkilemiş, aksine çatışma alanı genişleyerek, anavatanların, yani Türkiye ve Yunanistan'ın da bu meseleye doğrudan katılmasına neden olmuştur.

Hâl böyle olunca çeşitli zamanlarda Türkiye ve Yunanistan arasındaki çatışmayı BM, NATO ve AET/AT/AB gibi uluslararası güçler dengelemeye veya engellemeye çalışmışlardır. Bunda da kısmen başarılı oldukları söylenebilir. Bundan dolayı uluslararası organizasyonların bundan sonraki çalışmalarının temeli, Kıbrıs'ta çatışmayı önlemek değil (Sözen, 1998:2), barışa dayalı kalıcı bir çözümün bulunmasına yönelik olacağı düşünülmektedir.

Özellikle BM'nin "*barışçı çözümsüzlükten*", "*barışçı çözüme*" (Bölükbaşı, 2001:337) ulaşmadaki başarısızlığı, Kıbrıs'taki tarafların arzu ettiklerinden daha kötü bir çözümü kabul etmede gösterdiği isteksizlik kadar anavatanların ilgisiz seyirciler gibi davranmasıyla da ilgilidir. Çünkü taraflar, BM platformlarını, kalıcı bir çözüme ulaşmak yerine, karşı tarafı yenilgiye uğratmak amacıyla kullanmayı tercih etmişlerdir. Bu koşullar sürdükçe, Gali gibi iddialı bir Genel Sekreter'in bile uzun zamandır süregelen bu sorunu kolayca çözemeyeceği ortadadır.

1972 yılında Genel Sekreter olan Kurt Waldheim'a "*görev sürenizde Kıbrıs sorunu çözüme ulaşacak mı?*" diye sorulduğu zaman "*tabii...*" (Tuğ, 2000:281) yanıtını vermiştir. Ardından BM Genel Sekreteri olan Perez De Cuellar, Butros Gali, Kofi Annan'a da aynı sorularla muhatap olmuş ve onlar da aynı cevabı vermişlerdir. Hâl böyleyken dört Genel Sekreter de Akdeniz'in doğusundaki bu küçük adanın ne denli çetin bir ceviz olduğunu, ancak işin içine girince anlayabilmişlerdir.

Sonuç

Kıbrıs meselesinin hâlli için kullanılabilecek birçok yöntem vardır. Ancak hangi yöntem kullanılırsa kullanılsın tarafların uzlaşması için gerekli olan tek şey siyasî karar alma iradesine sahip olmasıdır. Zira siyasî karar almadan Kıbrıs meselesinin çözülmesi mümkün değildir.

---

[76] "Gobi Temmuzda İlerleme Bekliyor", Fileleftheros Gazetesi, 29 Nisan 1981, No:98, s. 1-2; "Rum Basın Bülteni", TAKA, 29 Nisan 1981, s. 1-2; "Kıbrıs Rum Basınından Özetler", KKTC Milli Eğitim Spor ve Kültür Bakanlığı Milli Arşivi, Dosya: Rum Basın Özetleri, Tarih: 1981; "Kıbrıs Rum Basınından Özetler", TC Lefkoşa Büyükelçiliği Basın Müşavirliği Arşivi, Dosya: Kıbrıs Rum Basınından Özetler, Tarih: 29 Nisan 1981, s. 1-2.

[77] "The Office of The British High Commissioner Nicosia-Cyprus, 17 December 1966 - Secretary of The State for Commonwealth Affairs, London – Dispatch No:17", KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşiv, Dosya: The Office of The British High Commissioner Nicosia, Tarih: 1966, s. 4; "798 Sayılı Karar Taslağı", KKTC Başbakanlık Enformasyon Dairesi Başkanlığı Arşivi, Dosya: BM Önerileri, Tarih: 25 Kasım 1992; United Nation-Security Council "789 Resolution", 25 November 1992; "United Nation-Security Council '789 Resolution'", KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Arşivi, Dosya: BM Önerileri, Tarih: 25 November 1992; "Avrupa Yunanistan'ın Oyuncağı Oldu", Cumhuriyet Gazetesi, 28 Aralık 1997, No:12254, s. 8.

[78] "Strateji ve Koordinasyon", Haravgi Gazetesi, 14 Eylül 1992, No:9874, s. 2; "Rum Basın Özetleri", KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Dosya: Rum Basın Özetleri, Tarih: 14 Eylül 1992, s. 2.

Türk tarafının her ne kadar savunduğu tezler hukukî yanı güçlü ise de '*arabuluculuk*' ve '*hakemlik*' müessesesi ile çözülmesi oldukça zordur. Bu yöntem, tarafların siyasî olarak anlaştıkları, fakat geçici yönetimde veya uygulama döneminde ortaya çıkan fiilî sorunların hâlli için yeterli olabilecektir. Bu yöntemin, uygulanması halinde çıkabilecek sorunlar aşağıdaki gibi olacağı düşünülmektedir:

1. Kapsamlı Çerçeve Antlaşması'nın icraî yorumunun nasıl yapılacağı;

2. Yapılan anlaşmanın uluslararası hukuk ile ilgili herhangi bir sorununun olup olmadığı;

3. Taraflar yükümlülüklerini yerine getirirken ihlâl söz konusun ise nasıl bir önlem alınacağının tartışılacağı;

4. Kıbrıs'ta kurulacak sistemin devam etmesi için gerekli çalışmaların nasıl yapılacağına ilişkin sorunların belirlenmesidir.

Şu bir gerçek ki, Kıbrıs'ta olduğu gibi anlaşmazlıkların hakemlik veya yargı yoluyla çözümlenmesi pek işlevsel değildir. Zira devlet sisteminin doğası veya taraflar arasındaki uyuşmazlıkların niteliği, çözüme giden yolun genişletilmesine engel olmaktadır.

Devletler, kendileri ile ilgili sorunların başkaları tarafından karara bağlanmasını istemedikleri gibi çatışan taraflar arasında uyuşmazlığın siyasî nitelik taşıması nedeniyle bunların salt hukukî açıdan ele alınması veya çözüme kavuşturulması sanıldığı gibi kolay işlem değildir. Bu yüzden devletler arasındaki anlaşmazlıkların, bireyler arasındaki anlaşmazlıklarla karşılaştırılmaması gerekmektedir. Özellikle bireyler bakımından hukukî çözüm, yasaların ve öteki hukuk normlarının kişisel olmayan bir uygulama biçimini ifade eder ki, bireylerin üyesi olduğu ulus-toplumlarda bu tür uygulamalar olağandır.[79] Bununla birlikte kişilerin iddialarını hukukî formüllerle anlatmak, bunları hukukî bakımdan savunmak da imkân dahilindedir. Ancak bugünkü uluslararası sistem, devletin çıkarlarının ve savundukları değerlerin hiyerarşik bir düzen içinde toplanmasına ve merkezî bir elden denetlenmesine uygun düşmemektedir. Bu nedenle hukuk, bugün için devletlerarası uyuşmazlıkların çözümünde sadece marjinal bir rol oynayabilmektedir.

Bu nedenle devletler, uluslararası alanda ortak sorunlarını çözebilmek için teşkilâtlanma yoluna gitmişler ve uluslararası kuruluşların doğmasına neden olmuşlardır. Bugün uluslararası kuruluşlar birçok bakımdan ulus-devletlerden çok daha zayıf olmakla birlikte kendilerine sağlanan imkânlar ve tanınan yetkilerle karşılaştırıldığında, önemli işler başarmakta ve varlıklarını haklı çıkaracak çalışmalar yapmaktadırlar. Böylece bugünkü uluslararası kuruluşlar, uluslararası yaşantının kaçınılmaz bir öğesi durumuna gelmişlerdir. Bunun içindir ki, uluslararası kuruluşlar, devletler arasındaki ilişkilere yeni yöntemler getirmekte, devletlerin politikalarını ahenkleştirecek kurumlar ve görüşme zemini sağlamaktadırlar.[80]

BM gibi siyasal nitelikteki uluslararası kuruluşlar, üye devletlerin 'egemenliği' ilkesine göre hareket ettiklerinden, bunların çerçevesinde yapılan işbirliği girişimlerinin üye devletlerin büyük bir çoğunluğunca kabul edilmeleri gerekmektedir. Öte yandan AB gibi kimi 'devletler üstü' teşkilâtlarda, kurulların ya da kurumlardaki çoğunluğun verdiği kararlar, bu karara katılan ve katılmayan tüm devletleri bağlamaktadır. Bu yüzden bu tür teşkilâtların çerçevesi içinde işbirliğine giren devletlerin sayısı sınırlı olmaktadır. Ama bütün uluslararası teşkilâtların ortak özelliği, tarafları işbirliğine girmelerini ve sorunlarının hâlli için *görüşmeler* ve *pazarlıklar* yapacak gerekli zemini hazırlamaktadır.

[79] Daha geniş bilgi için bkz… Gönlübol, 1993:383.
[80] Bu konuda geniş bilgi için bkz… Gönlübol, 1993:522.

İşte Kıbrıs meselesi de bunlardan birisidir. Zira Kıbrıs meselesi, bir yandan etnik, bir yandan toplumsal, bir yandan da hukukî, ancak bir yandan da siyasî bir mesele olarak kayda geçmiştir. Özellikle bu yönü ile Kıbrıs meselesi, Doğu Akdeniz'de Filistin meselesinden sonra çözülemeyen ikinci en büyük meseledir. Ancak bu mesele, başta Filistin meselesi olmak üzere diğer meselelerden farkı bir boyutu vardır. Bu yönü ile Kıbrıs meselesi, uluslararası barışı ve güvenliği tehdit edecek bir konumda değildir. Sadece bölgesel istikrarı bozması ve ilgili tarafların NATO gibi savunma ittifakı içinde sıkıntı yaratmasından öteye geçmeyen Kıbrıs meselesi, AB sürecinin başlamasıyla boyut değiştirmiştir. Zira AB üyesi olan Kıbrıs'ın bölgesel barışı ve istikrarı temin etmesi beklenirken hidrokarbon kaynaklarının çıkartılması, bölüşülmesi ve pazarlanması nedeniyle yeni bir istikrarsızlık adası olarak dikkatleri çekmiştir.

Aslında gerek BM'nin, gerekse AB'nin uyguladığı yöntemlerin hemen hepsi Kıbrıs'taki sorunun bir an önce çözülmesine yönelik olduğu söylenebilir. Buna göre BM Genel Sekreteri'nin Kıbrıs'ta sorunun halli için bugüne kadar uyguladığı siyasal ve diplomatik yöntemleri sınıflandırmak gerekirse şu şekilde olduğu ifade edilebilir. Özellikle Genel Sekreter, Kıbrıs'taki taraflarla doğrudan görüşmeye, dostça girişimde bulunmaya, arabuluculuk yapmaya, soruşturmada bulunmaya ve nihayetinde uzlaştırıcı rolüyle devreye girdiği görülmüştür. Ancak ilk kez Butros Gali'yle birlikte yeni bir süreç başlamıştır. Bu sürecin iki ana unsuru '*hakemlik*' ile '*müzakereciliktir*'.

Ardından Kofi Annan da bu yöntemi uygulamış ve oluşturulan planda aktif rol alarak, tarafların anlaşamadıkları konularda en son karar alma ve gerekli hükümleri yazma yetkisine kavuşmuştur. Ancak bugüne kadar uygulanan bütün yöntemler, Kıbrıs meselesinin çözümünü sağlamamış, aksine içinden çıkılmaz bir hal almasına neden olmuştur.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynaklar:

"1990 Yılında Sunulan 27 Sayfalık Türk Önerileri", *KKTC Cumhurbaşkanı Arşivi*, Dosya: Türk Önerileri, Tarih: 1990.

"798 Sayılı Karar Taslağı", *KKTC Başbakanlık Enformasyon Dairesi Başkanlığı Arşivi*, Dosya: BM Önerileri, Tarih: 25 Kasım 1992.

"Kıbrıs Rum Basınından Özetler", *KKTC Milli Eğitim Spor ve Kültür Bakanlığı Milli Arşivi*, Dosya: Rum Basın Özetleri, Tarih: 1981.

"Kıbrıs Rum Basınından Özetler", *TC Lefkoşa Büyükelçiliği Basın Müşavirliği Arşivi*, Dosya: Kıbrıs Rum Basınından Özetler, Tarih: 29 Nisan 1981.

"KKTC Cumhurbaşkanı R.R. Denktaş'ın, BM Genel Sekreteri Diego Cordovez'i Kabul Ederek Yaptıkları Görüşmenin Tutanağınıdır", *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: Görüşme Tutanağı, Tarih: 21 Mart 1998.

"KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. Denktaş'ın Avrupa Konseyi Siyasî İşler Komitesi Raportörü Lord Finsberg'e Sunulan Görüşme Notları", *KKTC Cumhurbaşkanı Arşivi*, Dosya: Görüşme Notları, Tarih: 8 Şubat 1996.

"Rum Basın Bülteni", *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi (TAKA)*, 25 Temmuz 1992, s. 1.

"Rum Basın Bülteni", *TAKA*, 26 Ağustos 1992, s. 3.

"Rum Basın Bülteni", *TAKA*, 29 Nisan 1981, No:98, s. 1-2.

"Rum Basın Bülteni", *TAKA*, 5 Temmuz 1992, s. 3.

"Rum Basın Bülteni", *TAKA*, 1 Kasım 1992, s. 1.

"Rum Basın Özetleri", *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: Rum Basın Özetleri, Tarih: 8 Nisan 1992, s. 2.

"Rum Basın Özetleri", *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: Rum Basın Özetleri, Tarihi: 2 Eylül 1992, s. 1.

"Rum Basın Özetleri", *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: Rum Basın Özetleri, Tarih: 14 Eylül 1992, s. 2.

"Rum Basın Özetleri", *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi (TAKA)*, Özel Sayı, 22 Temmuz 1987, s. 7-8.

"Secretary-General, Set of Ideas on an Overall Framework Agreement on Cyprus", *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşiv*, Dosya: BM Önerileri, Tarih: 1992.

"The Office of The British High Commissioner Nicosia-Cyprus, 17 December 1966 - Secretary of The State for Commonwealth Affairs, London – Dispatch No:17", *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşiv*, Dosya: The Office of The British High Commissioner Nicosia, Tarih: 1966.

"United Nation-Security Council '789 Resolution'", *KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Arşivi*, Dosya: BM Önerileri, Tarih: 25 November 1992.

Resmi Yayınlar:

"Kıbrıs Sorunun Dünü ve Bugünü", *TC Dışişleri Bakanlığı Akademisi*, 15 Mart 1995.

"Kıbrıs Sorunun İçinde Bulunduğu Aşama", *TC Dışişleri Bakanlığı Akademisi Bilgi Notu*, Ekim 1997.

Resolution No:14/14 – P (IS) Adopted by The Islamic Conference of Foreign Ministers The Question of Cyprus, Bangladesh, 6-11 December 1983.

Resolution No:41/19 – P (IS) Adopted by The Islamic Conference of Foreign Ministers The Question of Cyprus, Egypt, 31 July-5 August 1990.

Resolution No:41/19 – P (IS) Adopted by The Islamic Conference of Foreign Ministers The Question of Cyprus, Istanbul, 4-5 August 1991.

Resolution No:41/19 – P (IS) Adopted by The Islamic Conference of Foreign Ministers The Question of Cyprus, Morocco, 10 –12 December 1994.

Resolution No:41/19 – P (IS) Adopted by The Islamic Conference of Foreign Ministers The Question of Cyprus, Guinea, 9-12 December 1995.

Resolutions on Cyprus – Adopted The Organization of The Islamic Conference (OIC), Published by The President's Office - TRNC, Nicosia, 1996.

Resolution No:9/6 – P (IS) on The Situation in Cyprus Adopted by The Islamic Summit 9-11 December 1991 – Dakar Summit.

Resolution No:14/7 – P (IS) on The Situation in Cyprus Adopted by The Islamic Summit 13-15 December 1994 – Morocco Summit.

Resolution No:16/8 – P (IS) Adopted by The Islamic Conference of Foreign Ministers The Cyprus Question and The Turkish Muslim Community of Cyprus 16-22 May 1977 – Libyan Arab Jamahiriya.

"TBMM'nin 10 Haziran 1993 Tarihinde 'Kıbrıs Sorunu' ile İlgili Olarak Oy Birliğiyle Onayladığı Tarihi Bildiri", *Tutanak Dergisi*, 10 Haziran 1993, s. 303.

UN Documents, A / 35 / 161, 2 April 1980.

UN Documents, A / 35 / 385

UN Documents, A / 36 / 702, 20 November 1981.

UN Documents, S / 13672, 1 December 1979.

UN Documents, S / 14100, 11 August 1980.

UN Documents, S / 367 and 1975.

UN Security Council, "Report of The Secretary-General on His Mission of Good Offices in Cyprus", S / 716, 11 October 1991.

UN Security Council, "Report of The Secretary-General on His Mission of Good Offices in Cyprus", S / 750, 10 April 1992.

UN Security Council, "Report of The Secretary-General on His Mission of Good Offices in Cyprus", S / 24830, 19 November 1992.

UN Security Council, June 1985, Report by The Secretary-General on The United Nations Operation in Cyprus: 13 December 1984 to 11 June 1985 (S / 17227 / Add. l).

United Nation-Security Council "789 Resolution", 25 November 1992.

Basılı Eserler:

1997 Yılı Sonu itibarıyla Kıbrıs Sorunu, Hazırlayan: Dış Politika ve Savunma Grubu, Siyasî ve Sosyal Araştırmalar Vakfı (SİSAV), İstanbul, 1998.

Background on The Cyprus Problem, Directorate General of Press and Information, Ünal Ofset Matbaacılık, Ankara, 1991.

Bosna Hersek ve Kıbrıs, Kıbrıs Türk Kadınlar Birliği Yayınları, Lefkoşa, 1995.

DADAŞOVA, Ramilə (2014) "Ermenistan'ın Azerbaycan'a Silahlı Saldırı: Uluslararası Humanitar Hakların Pozulması Meseleleri / Armed Aggression of The Armenia to Azerbaijan: Problems of Being Disturbed of The International Humanitarian Right", TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-, ISSN: 1308-2140, (Yrd. Doç. Dr. İsmail YILDIRIM Armağanı), Volume 9/5, Spring 2014, www.turkishstudies.net, DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6822, p. 643-653.

DELİCEIRMAK, Orbay. *Toprak Konusu ve Rum Tutarsızlıkları 1964-1996*, KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi – Yayınlanmamış Özel Rapor, Lefkoşa, 1997.

DOĞANAY, Rahmi (2014) "Milli Mücadele ve Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türk-Amerikan İlişkileri (1918-1927) / Turk and American Relations at The First Years of National Struggle and Republic (1918-1927)", TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-, ISSN: 1308-2140, (Yrd. Doç. Dr. İsmail YILDIRIM Armağanı), Volume 9/4, Spring 2014, www.turkishstudies.net, DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6841, p. 371-388.

GÖNLÜBOL, Mehmet. *Uluslararası Politika İlkeler – Kavramlar – Kurumlar*, 4. Baskı, Attila Kitabevi, Ankara, 1993.

Kıbrıs Sorunu Gelişmeler ve Görüşmeler, SİSAV Yayınları, Reyo Matbaacılık, İstanbul, 1990.

Kıbrıs'ın Dünü-Bugünü-Yarını, Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, İstanbul, 1995.

MORAN, Michael. *Sovereignty Divided Essays on The International Dimensions of The Cyprus Problem*, CYREP, Nicosia, 1998.

ÖZKAN, Ali (2012) "Arnavutluk'ta Enver Hoca Dönemi İnsan Hakları ve Özgürlükler (1945-1985) / Human Rights and Freedom in Albania under Enver Hoxha Period (1945-1985)", TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Sabahattin KÜÇÜK Armağanı), Volume 7/3, Summer 2012, www.turkishstudies.net, DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.3401, p. 2055-2077.

TAMÇELİK, Soyalp. *Kıbrıs Meselesinin Çözüm Plânları (BM'nin 789 Sayılı Kararına Göre)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2008.

Turkey, Greece and NATO, A Staff Report to The Committee on Foreign Relations United Stated Senate, March 1980, US Government Printing Office, Washington, 1980.

Gazeteler:

"4 Genel Sekreter Eskitti", *HaberTürk Gazetesi*, 12 Mart 2003, No:56684, s. 14.

ALASYA, Halil Fikret. "Bir Denktaş Var!", *Tercüman Gazetesi*, 10 Eylül 1993, No:23654, s. 9.

…….. "Suçlu Kim?", *Türk Kültürü Dergisi*, XXXI (1993) 365, s. 535.

ATUN, Ali. "Türk Askeri Kıbrıs'ta - 6", *Kıbrıs Gazetesi*, 15 Mart 1993, No:984, s. 21.

"Atun: Hükümet Sorumluluk Altındadır", *Kıbrıs Gazetesi*, 18 Haziran 1993, No:235, s. 2.

"Avrupa Yunanistan'ın Oyuncağı Oldu", *Cumhuriyet Gazetesi*, 28 Aralık 1997, No:12254, s. 8.

"Barış Umutları", *Sabah Gazetesi*, 26 Haziran 1992, No:41148, s. 7.

BİRAND, Mehmet Ali. "Çözüm Güçleşti", *Sabah Gazetesi*, 9 Aralık 1992, No:95421, s. 21.

……. "Denktaş'ın Müzakere Taktiği Doğruydu...", *Sabah Gazetesi*, 17 Ağustos 1992, No:56987, s. 17.

"BM Bildiğini Okuyor", *Sabah Gazetesi*, 1 Temmuz 1998, No:85461, s. 9.

"BM Genel Sekreteri Özel Temsilcisi Jeo Clark'ın, Genel Sekreter'in Kıbrıs'taki İki Toplumun Lideriyle Yaptığı Ortak Görüşmelere İlişkin Açıklaması", *Kıbrıs Gazetesi*, 18 Haziran 1993, No:568, s. 15.

"Butros Gali ve Türkler", *Filelefthеros Gazetesi*, 1 Kasım 1992, No:2365, s. 1.

"Denktaş ve Gali", *Alithia Gazetesi*, 5 Temmuz 1992, No:785, s. 3.

"Denktaş'ın Önerisi Kabul Edilmedi", *Filelefthеros Gazetesi*, 25 Temmuz 1992, No:987, s. 1.

"Denktaş'ın Tutumu ve Demeçler", *Filelefthеros Gazetesi*, 2 Eylül 1992, No:8541, s. 1.

"Gali'nin Raporu ve Rum Yönetimi", *Filelefthеros Gazetesi*, 26 Ağustos 1992, No:7521, s. 3.

"Gobi Temmuzda İlerleme Bekliyor", *Filelefthеros Gazetesi*, 29 Nisan 1981, No:98, s. 1-2.

GÖKMEN, Oğuz. "789 Sayılı Karar", *Türkiye Gazetesi*, 17 Aralık 1992, No:95224, s. 12.

GÜNVER, Semih. "Batılıların Hesabı", *Milliyet Gazetesi*, 19 Temmuz 1992, No:785524, s. 18.

"Hakkı Atun: Ortak Görev", *Tercüman Gazetesi*, 3 Mart 1992, No:12985, s. 6.

İLHAN, Suat. "Birleşmiş Milletler ve Yeni Genel Sekreteri", *Tercüman Gazetesi*, 21 Eylül 1992, No:8564, s. 11.

"İsmet İnönü: Kıbrıs Bizim Millî Davamızdır", *Bayrak Gazetesi*, 9 Mayıs 1964, No:579, s. 4.

KIRCA, Coşkun. "Hem Acı Hem Tatlı", *Yeni Yüzyıl Gazetesi*, 18 Kasım 1997, No:85624, s. 17.

"KKTC ve AB Üyeliği", *Zaman Gazetesi*, 24 Mart 1998, No:45261, s. 17.

"Klerides'in Demeci", *Agon Gazetesi*, 29 Temmuz 1992, No:5214, s. 6.

"Klerides'in Konuşması", *Simerini Gazetesi*, 3 Temmuz 1996, No:7541, s. 11.

KOHEN, Sami. "AB Silahı Geri Tepebilir", *Milliyet Gazetesi*, 13 Ağustos 1997, No:52147, s. 18.

……. "Bu Gidişle Federasyon Da Olmaz", *Milliyet Gazetesi*, 16 Ağustos 1997, No:85421, s. 15.

……. "Denktaş'ın Tercihi: TC-KKTC Federasyonu", *Milliyet Gazetesi*, 28 Mart 1998, No:78569, s. 12.

"Mesut Yılmaz: Karar, Müzakereye İmkân Tanımıyor", *Hürriyet Gazetesi*, 9 Aralık 1992, No:45117, s. 21.

Milliyet Gazetesi, 1 Mart 1990.

Milliyet Gazetesi, 5 Ağustos 1992.

"Nasıl Anlatsak?", *Kıbrıs Gazetesi*, 18 Haziran 1993, No:2585, s. 3.

OLGUN, Ergün. "Butros Gali'nin Fikirlerine Ciddi Eleştiri", *Kıbrıs Gazetesi*, 28 Ocak 1993, No:857, s. 9.

"Rum Sözcüsü'nün Değerlendirmesi", *Simerini Gazetesi*, 8 Nisan 1992, No:335, s. 2.

"Rum Tarafı Oyunu, Rakibin Yarı Sahasında Oynuyor", *Agon Gazetesi*, 24 Temmuz 1992, No:2034, s. 13.

"Rum Tarafının İtirazları Belli Oldu", *Kıbrıs Gazetesi*, 5 Aralık 2002, No:562, s. 1.

SİRMEN, Ali. "Anlayamadıkları", *Milliyet Gazetesi*, 17 Temmuz 1997, No:52466, s. 16.

SOYSAL, İsmail. "Kıbrıs'ta Tek Çare Konfederasyon", *Cumhuriyet Gazetesi*, 9 Aralık 1992, No:85421, s. 14.

SOYSAL, Mümtaz. "Mengene", *Hürriyet Gazetesi*, 25 Mayıs 1993, No:41257, s. 12.

"Spiros Kiprianu'nun Önemli Konuşması", *Eleftherotipia Gazetesi*, 22 Temmuz 1987, No:912, s. 7.

"Strateji ve Koordinasyon", *Haravgi Gazetesi*, 14 Eylül 1992, No:9874, s. 2.

ŞENYENER, Şebnem. "Güzelyurt Türk Tarafında Kalsın", *Sabah Gazetesi*, 19 Haziran 1992, No:75841, s. 9.

"TBMM'de Ortak Görüş", *Kıbrıs Gazetesi*, 18 Haziran 1993, No:524, s. 3.

"Türk Malları Kapış Kapış", *Fileleftheros Gazetesi*, 1 Temmuz 1995, No:856, s. 1.

Mülakat:

KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Raif Denktaş ile 18.07.1999 tarihinde yapılan mülakat.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

TAMÇELİK, S., BM Genel Sekreteri'nin Kıbrıs'a Yönelik İyi Niyet Misyonu ve Bununla İlgili Bazı Kararların Değerlendirmesi (1954-1992), ***Turkish Studies*** - *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 10/1 Winter 2015, p. 715-752, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7731, ANKARA-TURKEY